

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
_____ Лихова С.Я.
«___» _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«Правоохоронна діяльність»

**Тема: «Поводження з побутовими
відходами в Україні: правове регулювання»**

Виконавець: Цибульська Наталя Петрівна

Керівник: к.ю.н., доцент кафедри господарського, повітряного та космічного права Жмур Наталія Володимирівна

Київ–2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Юридичний факультет
Кафедра кримінального права і процесу
Освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Лихова С.Я.
«_____» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Цибульської Наталі Петрівни

1. Тема роботи: «Поводження з побутовими відходами в Україні: правове регулювання» затверджена наказом ректора від 24 вересня 2020 р. № 1771/ст.
2. Термін виконання та захисту роботи: з 05 жовтня 2020 р. по 13 грудня 2020 р.; з 21 грудня по 27 грудня 2020 року.
3. Вихідні дані роботи: монографічна наукова література, нормативно-правові акти, нормативно-правові акти міжнародного характеру, узагальнення судової практики.
4. Зміст пояснювальної записки: Загальна характеристика правового регулювання поведження з відходами; побутові відходи та законодавче поведження з побутовими відходами; правове регулювання відносин щодо поведження з побутовими відходами.

5. Календарний план-графік

№ пор	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Вибрати тему кваліфікаційної роботи	до 01.10.2020	виконано
2	Затвердити тему і план роботи у наукового керівника	до 05.10.2020	виконано
3	Визначити статистичну, інформаційну базу дослідження скласти бібліографію	до 26.10.2020	виконано
4	Оформити і обговорити з науковим керівником перший розділ роботи	до 30.10.2020	виконано
5	Оформити і обговорити з науковим керівником другий розділ роботи	до 11.11.2020	виконано
6	Оформити і обговорити з науковим керівником третій розділ роботи	до 20.11.2020	виконано
7	Доопрацювати роботу, оформити її кінцевий варіант	до 29.11.2020	виконано
8	Отримати відгук керівника та рецензії	до 05.12.2020	виконано
9	Підготувати доповідь на захист	до 10.12.2020	виконано

6. Консультанти з окремих розділів

Розділ	Консультант (посада, П.І.Б.)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Консультанти з окремих розділів не залучались			

7. Дата видачі завдання: 05.10.2020 р.

Керівник кваліфікаційної роботи к.ю.н., доцент кафедри господарського, повітряного та космічного права Жмур Наталія Володимирівна

Завдання прийняв до виконання Цибульська Наталя Петрівна

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Поводження з побутовими відходами в Україні: правове регулювання»: 95 с., 121 літературних джерела.

Об'єктом дослідження: суспільні відносини, які виникають у процесі поводження з побутовими відходами.

Мета роботи: розгляд питань щодо поводження з побутовими відходами, виявлення особливостей та вдосконалення складових правового регулювання поводження з побутовими відходами в Україні.

Методи дослідження: Методологічну основу дослідження складають загальні методи наукового пізнання, а також спеціальні методи, зокрема історико-правовий, формально-логічний, порівняльно-правовий, системного аналізу і тлумачення правових норм.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності фахівців – правознавців.

ЗАКОНОДАВСТВО, ПОБУТОВІ ВІДХОДИ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ, ЗАПОБІГАННЯ, ПРАВО ВЛАСНОСТІ, ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ.....	11
1.1. Становлення законодавства щодо поведження з побутовими відходами та наукові дослідження щодо поведження з побутовими відходами.....	11
1.2. Розвиток законодавства щодо поведження з побутовими відходами в незалежній Україні та основи правового регулювання поведження з відходами в Європейському Союзі.....	15
РОЗДІЛ 2. ПОБУТОВІ ВІДХОДИ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ	28
2.1. Визначення та класифікація побутових відходів за чинним законодавством.....	28
2.2. Законодавчі вимоги щодо поведження з побутовими відходами.....	31
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ.....	49
3.1. Право власності на побутові відходи.....	49
3.2. Запобігання утворенню побутових відходів: правові механізми.....	57
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ

ЄС	-	Європейському Співтоваристві
КВ	-	Класифікатор відходів
НПС	-	прогресивних методів захисту
ТПВ	-	твердими паливними відходам

ВСТУП

Актуальність теми. Впродовж всього свого життя людина продукує тонни відходів і дуже рідко замислюється над тим, що із ними відбувається далі. В Україні досі використовується застарілий і безальтернативний метод поводження з відходами – захоронення. 94% всіх побутових відходів, як і за радянських часів, відвозяться на здебільшого переповнені та застарілі полігони і звалища, роздільне збирання в країні присутнє лише у вигляді окремих ініціатив, а рівень перероблення відходів становить менше ніж 5%. Тому сьогодні правове регулювання поводження з побутовими відходами можна назвати одним із пріоритетних завдань держави. Адже сміття це серйозна загроза для людства. Кожен день ми спостерігаємо негативний вплив утворюваних і накопичених відходів на здоров'я людей і навколишнє природне середовище. Разом з тим у нас ще недостатньо дієвих економічних стимулів для збору та переробки відходів. Крім того у державі не сформована інфраструктура і практика збору та видалення побутових відходів. І не дивлячись на те, що певне пожвавлення цієї тематики у інформаційному просторі спостерігається, все ж ми можемо говорити, що у нас низький рівень інформаційного забезпечення у цій сфері. Одним із першочергових кроків на зрушення цієї проблеми з мертвої точки – це підвищення ефективності рівня заходів, спрямованих на роз'яснення законодавства про відходи серед населення, посилення контролю над потоками відходів тощо. Найбільшою проблемою на сьогодні є застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів. Тому інноваційний розвиток технологій переробки та утилізації відходів має бути одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України.

Трагедія на Грибовицькому сміттєзвалищі та перенакопичення сміття у Львові та інших містах України продемонстрували небезпечність відкладання

проблем відходів і вказала на необхідність їх негайного вирішення. В Україні почали працювати над новими стратегіями поводження із побутовими відходами, шукати інвесторів для смітєпереробних заводів, зайнялись облаштуванням системи утилізації сміття в Україні «за європейським зразком». Ще 2012 року до статті 32 Закону України «Про відходи» було додано пункт, за яким у країні «забороняється з 1 січня 2018 року захоронення на полігонах неперероблених (необроблених) побутових відходів». Цей пункт відповідає двом Директивам ЄС – 1999/31/ЄС та 2008/98/ЄС. Вони врегульовують поводження із сміттям у країнах Європи, надають чітку послідовність дій, що необхідно виконувати із відходами, класифікують сміття, ставлять стратегічну мету скоротити кількість відходів, що вивозять на полігони. Отже, доповнивши Закон «Про відходи» заборонаю вивозити на полігони необроблені відходи, імплементували європейську законодавчу норму у цій сфері. Проте, на превеликий жаль, у нашій країні закони не виконуються. Завжди виконуються. А тут і виконати його не можливо, так як відсутня інфраструктура для збирання, первинного та вторинного сортування, для перероблення та безпечного захоронення цих відходів. Тому можемо стверджувати що ця стаття має лише декларативний характер.

Сучасна система поводження з побутовими відходами має бути заснований на співробітництві органів державної влади та органів місцевого самоврядування та вчених. Створення ефективної системи потребує поглибленої науково-дослідної діяльності, використання зарубіжного досвіду і розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання поводження з побутовими відходами у нас в державі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розгляд питань щодо поводження з побутовими відходами, виявлення особливостей та вдосконалення складових правового регулювання поводження з побутовими відходами в Україні.

Завданнями роботи є:

-визначення побутових відходів у складі відходів та поводження з ними;

-дослідження правової природи регулювання поводження з побутовими відходами його обумовленості історичними, соціальними, економічними та іншими факторами розвитку України і людства в цілому;

-з'ясування загального стану правового регулювання поводження з побутовими відходами в Україні, класифікація його складових;

-дослідження засад управління у зазначеній сфері та шляхів його вдосконалення;

-визначення основних вимог щодо поводження з побутовими відходами, прав й обов'язків суб'єктів у цій сфері;

-дослідження основних засобів оптимізації поводження з побутовими відходами;

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі поводження з побутовими відходами.

Предметом дослідження є нормативно-правові акти, практика їх застосування, наукові дослідження та інформація у сфері поводження з побутовими відходами.

Теоретичною основою дослідження є праці відомих вчених фахівців з екологічного права: В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкової, І.І. Каракаша, Т.Г. Ковальчук, Н.О. Максименцевої, Н.Р. Малишевої, В.Л. Мунтяна, Б.Г. Розовського, Ю.С.Шемшученка та ін.

Сприяли дослідженню правових аспектів поводження з побутовими відходами праці українських вчених із земельного права: В.Д. Басая, В.О. Юрескул, Бондаря, М.В. Краснової, В.В. Носіка, О.М. Пащенко, О.О. Погрібного, Е.В. Позняк, В.І. Семчика, Н.І. Титової, В.І. Федоровича, В. Уркевича, М.О. Фролова, М.В. Шульги, В.З. Янчука та ін.

Досліджувались роботи вчених зарубіжних країн: М.М. Брінчука, М.Б. Булгакова, О.К. Голіченкова, О.Л. Дубовик, О.С. Колбасова, О.І. Крассова, Р. Мюррея, В.В. Петрова, А.А. Ялбуганова та ін.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальні методи наукового пізнання, а також спеціальні методи, зокрема

історико-правовий, формально-логічний, порівняльно-правовий, системного аналізу і тлумачення правових норм.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є комплексним дослідженням правового регулювання у сфері поводження з побутовими відходами в Україні.

Новизна дослідження характеризується положеннями, висновками й пропозиціями щодо поняття поводження з побутовими відходами, а саме – збирання, перевезення, перероблення та видалення побутових відходів, включаючи контроль за цими операціями, нагляд за об’єктами перероблення та видалення.

Практичне значення одержаних результатів.

Основні положення роботи можуть бути використані при підготовці посібників, підручників, вдосконаленні навчально-методологічних матеріалів з курсу “Екологічне право України”, а також під час проведення лекційних, семінарських та практичних занять зі студентами за спеціальностями “Правознавство”, “Екологія і охорона навколишнього природного середовища” тощо.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

1.1. Наукові дослідження щодо поводження з побутовими відходами та становлення законодавства щодо поводження з побутовими відходами.

В Україні, на жаль, ґрунтовні комплексні наукові дослідження з питання правового регулювання поводження з побутовими відходами відсутні. Однак, вивченню та пошуку шляхів вирішення проблем поводження з побутовими відходами сприяло вивчення праць О.Н. Максименцевої [1, с. 326], яка аналізує загальні питання поводження з відходами, зосереджуючи увагу на правовому забезпеченні поводження з небезпечними відходами. Зокрема, у працях пропонуються шляхи вдосконалення поняття відходів, здійснення їх класифікації, досліджуються складові поводження з відходами, проблеми законодавчого забезпечення економіко-правового механізму у сфері поводження з відходами, поліпшення механізму застосування юридичної відповідальності у цій сфері тощо.

Значний вплив при написанні роботи здійснив доробок Р. Мюррея [2, с.134], який містить інформацію щодо зарубіжного досвіду поводження з твердими паливними відходами (ТПВ). Зокрема піддається критиці практика користування сміттєспалювальними заводами, викладаються результати досліджень впливу сміттєзвалищ на здоров'я людей, пропонується та розкривається принцип відношення до відходів „нуль відходів” та „нуль втрат”, використання якого стає все більш поширеним закордоном, обґрунтовується необхідність „зеленої революції у матеріалах”, детально розглядається стан справ у сфері поводження з відходами у Великобританії, наводяться цікаві дані по іншим країнам тощо.

Проблемам вдосконалення державного управління поводженням з твердими відходами присвячена праця Р.З. Берлінга [3]. Ним була проведена

класифікація трактувань терміну “відходи”, опрацьовані питання проведення аукціону з продажу прав на отримання дотації для утилізації відходів тощо.

Правове забезпечення екологічної безпеки, складовою якого є правове забезпечення поводження з відходами, - основний предмет дослідження В. І. Андрейцева [4-7]. Стан законодавства України про відходи та проблеми його вдосконалення досліджувала І.І. Каракаш займався дослідженням права власності на відходи [8; 9]. Питання вдосконалення визначення поняття відходів досліджував Л. О. Бондар [10;11;12].

Окремим питанням нормативно-правового забезпечення діяльності у сфері поводження з відходами, зокрема, нормуванню утворення відходів, аспектам використання відходів як вторинної сировини, стандартизації у сфері поводження з відходами, присвячені роботи Г. П. Виговської [14; 16], крім того, у співавторстві з В. С. Міщенко [13; 15] аналізується стан імплементації європейського законодавства, обліку та інформаційного забезпечення у сфері поводження з відходами. Питань нормативно-правової бази та механізмів управління відходами на регіональному, місцевому і міжгалузевому рівнях торкаються З. С. Бройде, Ю. Г. Беспалов [17]. Нормативно-правові аспекти управління відходами: структуру управління у цій сфері, основні принципи, завдання державної політики, питання стандартизації, обліку й паспортизації досліджуються у працях фахівців у галузі екології А. М. Касімова, В. Т. Семенова, А. В. Гриценка, М. П. Гороха, О. І. Бондара, В. І. Сметаніна тощо [18; 19; 20; 21].

Питанням правового регулювання поводження з рідкими побутовими відходами у літературі приділено невикористано мало уваги, в основному представниками екологічних громадських організацій, наприклад, М. Цветковою [22].

В цьому контексті також варто згадати науковий доробок Н.Р.Малишевої [23].

Актуальні статті щодо побутових відходів, оцінки небезпеки технологій і способів поводження з відходами, оцінки небезпеки окремих видів відходів,

публікуються І. Повякель [24]. Корисними при написання роботи були видання громадських організацій, що здійснюють активну діяльність у сфері поводження з побутовими відходами [25; 26; 27; 28; 29].

Негативно відбивається на створенні єдиної нормативної концепції поводження з відходами та обставина, що наука екологічного права поки що не достатньо розроблює проблему поводження з побутовими відходами. У багатьох країнах „право відходів” давно є розгалуженим інститутом (розділом) екологічного права та законодавства. Однак, у підручниках з екологічного права не завжди виокремленні відповідні розділи. Так, є відповідний розділ, наприклад, у підручниках, виданих за редакцією І. І. Каракаша, Ю. С. Шемшученка, Л. О. Бондаря, О. І. Крассова [30; 31; 10]. Подібний розділ відсутній у підручниках, виданих за редакцією В. В. Петрова, М. М. Бринчука, В. І. Андрейцева та ін.

Заслуговує на особливу увагу дисертаційне дослідження Юрескул В.О., яка удосконалила наукове визначення поняття поводження з побутовими відходами, під яким слід розуміти діяння, що впливає на існування побутових відходів, їх вплив на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людини та наукове і законодавче поняття відходів [32].

Якщо заглибитись у історія, то потрібно пригадат що в Радянському Союзі також було відповідне правове регулювання поводження з побутовими відходами. Розробка і здійснення комплексу заходів щодо системи знешкодження, переробки і очищення газоподібних, рідких і твердих виробничих і комунально-побутових відходів були передбачені Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 1 грудня 1978 р. „Про додаткові заходи з посилення охорони природи і поліпшення використання природних ресурсів”. Міністерствам і відомствам СРСР доручено забезпечити у проектах на будівництво і реконструкцію підприємств і споруд широке застосування маловідхідної технології, оборотного водопостачання, каналізації й інших прогресивних методів захисту НПС від забруднення.

Рада Міністрів СРСР 25 січня 1980 р. прийняла постанову „Про заходи щодо подальшого поліпшення використання вторинної сировини в народному господарстві”. Було визначено вважати найважливішою задачею корінне поліпшення роботи з організації збору і використання всіх видів відходів виробництва і споживання. Використання вторинної сировини є важливим резервом підвищення ефективності суспільного виробництва. Було визнане необхідним введення починаючи з 1981 р. у планах економічного і соціального розвитку розділ «Використання вторинної сировини». Також вказано забезпечити відкриття в 1981-1985 рр. 2430 приймальних пунктів-магазинів зі збирання вторинної сировини. Держзабезпечення СРСР давалось завдання розробити технологію переробки ТПВ і підготувати спільно з Держпланом і Радами Міністрів республік пропозиції про будівництво у великих містах сміттєпереробляючих заводів, маючи на увазі вилучення з цих відходів всіх цінних компонентів, а також використання тепла, одержуваного при спалюванні. У 1985 р. Верховна Рада СРСР констатувала, що маловідхідні технологічні процеси упроваджуються поволі, слабо залучаються до виробництва вторинні ресурси.

Для того щоб отримати додаткові ресурси м'яса для постачання населенню Рада Міністрів Української РСР 16 грудня 1982 р. прийняла Постанову „Про план відгодівлі свиней і птиці торговельними та іншими організаціями на базі використання харчових відходів у 1983 році”. Відповідно до Постанови, Міністерству житлово-комунального господарства УРСР та виконкомам потрібно було забезпечити збирання харчових відходів і своєчасне завезення їх підсобним господарствам за їх замовленнями. Таку саму постанову було прийнято і в 1985 р.

7 січня 1988 р. ЦК КПРС та Радою Міністрів СРСР була прийнята Постанова „Про докорінну перебудову справи охорони природи у країні”, якою серед головних напрямків природоохоронної діяльності було визначене повсюдне забезпечення сприятливого санітарного й екологічного стану НПС, і насамперед населених пунктах. Таке саме положення містилося і в Постанові

ЦК КПУ і Ради Міністрів Української РСР від 18 листопада 1988 р. У Постанові також йшлося про створення союзно-республіканського Державного комітету УРСР по охороні природи, на який, зокрема, покладалася видача в установленому порядку дозволів на поховання (складування) відходів [33].

Україна здобула незалежність 24 серпня 1991 р. із цього часу [34] розпочався новий період розвитку правового регулювання поводження з побутовими відходами, його можна назвати період правотворчості в добу незалежності України. У зв'язку з прийняттям вищезазначеного Акта Верховна Рада України встановила, що до прийняття відповідних актів законодавства України на території республіки, будуть діяти законодавчі акти Союзу РСР з питань, які не врегульовані законодавством України, за умови, що вони не суперечать Конституції і законам України [35].

1.2. Розвиток законодавства щодо поводження з побутовими відходами в незалежній Україні та загальні засади правового регулювання поводження з відходами в Європейському Союзі

Законодавство про відходи охоплює цілу низку законів, зокрема, «Про відходи» [36], "Про охорону навколишнього природного середовища"[37], "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення[38]", "Про поводження з радіоактивними відходами"[39], "Про металобрухт"[40], "Про житлово-комунальні послуги"[41], "Про хімічні джерела струму"[42], "Про ветеринарну медицину"[43], "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції"[44], Кодексу України про надра[45] та інших нормативно-правових актів.

Всі ці законодавчі акти можна класифікувати їх за предметом правового регулювання.

Перш за все, можна виділити нормативно-правові акти загального характеру, що визначають засади правового регулювання у сфері, що

досліджується. Провідне місце серед таких нормативно-правових актів займає Конституція України від 28 червня 1996 р. [46]. Вона не містить спеціальних норм присвячених регулюванню відносин у сфері поводження з побутовими відходами, однак, є політико-правовим актом, що має найвищу юридичну силу, як Основний Закон держави вона є основним джерелом права України. Конституція є основою для формування екологічної політики і реалізації екологічної функції держави. На конституційному рівні закріплюються обов'язки держави щодо охорони НПС, забезпечення екологічної безпеки, права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, визначено основи діяльності владних органів у вирішенні питань охорони НПС.

Так Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» вступив в дію 25 червня 1991 р. Він закріплює основні принципи охорони НПС, визначає екологічні права та обов'язки громадян, повноваження владних органів у сфері охорони НПС, встановлює основні вимоги з використання природних ресурсів та реалізації економічного механізму охорони НПС, визначає вимоги охорони НПС від забруднення відходами, заходи забезпечення екологічної безпеки, засоби розв'язання спорів, що можуть виникнути з приводу реалізації положень цього закону та види юридичної відповідальності за його порушення тощо.

Загальновідомо, що неправильне поводження з побутовими відходами загрожує нашому здоров'ю та значно погіршує стан навколишнього середовища. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» почав діяти 24 лютого 1994 р. Він був покликаний забезпечити нормальну життєдіяльність людини, задля забезпечення нормального стану здоров'я населення.

17 жовтня 2007 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято Концепцію національної екологічної політики України на період до 2020 р. [47]. Концепція декларує що метою здійснення вітчизняної екологічної політики є стабільність та покращення екологічного середовища держави.

Визначення основних напрямів державної екологічної політики, як інтегрованого фактора соціально-економічного розвитку України..

Другу групу нормативно–правових актів за запропонованою класифікацією складатимуть акти, предметом регулювання яких є поводження з відходами. У межах цієї групи можна виділити нормативно–правові акти, що регулюють поводження з усіма видами відходів, а також ті, які регулюють поводження з окремими видами відходів, зокрема, прямо передбачають правила поводження лише з побутовими відходами.

Визначним кроком в розвитку правового регулювання поводження з відходами в Україні стало прийняття 5 березня 1998 р. Закону України «Про відходи» [36]. Законом визначені основні заходи по поводженню з побутовими відходами. Слід відмітити, що в цьому законі поводження з побутовими відходами окремо не виділене. Відповідно до Закону поводження з відходами – це дії, спрямовані запобіганню утворенню відходів, їх збирання, транспортування, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження та захоронення, включаючи контроль за цими операціями та спостереження за місцями видалення. Специфіка регулювання відносин щодо поводження з «невловлюваними газоподібними речовинами, речовинами, що скидаються із стічними водами у водні об'єкти (крім тих, які акумулюються і підлягають вивезенню у спеціально відведені місця складування), радіоактивними відходами та речовинами, забрудненими ними, розкривними породами гірничодобувних підприємств, металобрухтом, а також вторинними матеріальними чи енергетичними ресурсами та іншими відходами визначаються відповідними законами».

Важливим є прийняття 5 травня 1999 р. Закону України «Про металобрухт» , Закону України «Про хімічні джерела струму» від 23 лютого 2006 р. , Закону України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30 червня 1995 р.. Поводження з окремими видами відходів також регулюють Положення про порядок збирання та переробки відпрацьованих свинцево-кислотних акумуляторів, затверджене Наказом Міністерства промисловості

України, «Питання переробки брухту та відходів, що містять дорогоцінні метали» [48] тощо.

Серед нормативно–правові актів, що регулюють окремі управлінські функції можна вказати наступні:

Постанова Кабінету Міністрів від 4 березня 2004 р. № 265 «Про затвердження Програми поводження з твердими побутовими відходами» [49]; Постанова Кабінету міністрів України від від 13 липня 2016 р. № 446 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами»[50]; Закон України «Про стандартизацію» [51] тощо.

8 листопада 2017 року Кабінетом Міністрів прийнято розпорядження «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року» від 8 листопада 2017 р. № 820-р. [52].

Метою цієї Стратегії було власне створення передумов для покращення стандартів життя населення і визначено напрями реалізації системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівні. Крім того передбачається зменшення кількості утворення відходів і значне збільшення об'єму їх переробки та повторного використання. Стратегія передбачає інноваційні засади вирішення першочергових проблем розвитку управління відходами в Україні; перехід системи управління відходами на інноваційну модель із залученням центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства; удосконалення існуючої інфраструктури з управління відходами, які відповідають інноваційній моделі; забезпечення екологічної та ресурсної безпеки. Стратегією щодо сфери побутових відходів передбачено прийняття нових законів, або внести зміни до існуючих щодо ведення реєстрів для суб'єктів господарювання, які виконують послуги з вивезення побутових відходів; визначення права власності на відходи; впровадження механізму повного фінансування системи управління ними з урахуванням принципів “забруднювач платить”, “розширена

відповідальність підприємців, які мають виробництво” та “плати за те, що викидаєш”; реформування підготовки проведення конкурсу на надання послуг із вивезення відходів; удосконалення процедури формування тарифу на виконання послуг з поводження із побутових відходів; запровадження алгоритму відшкодування витрат на будівництво, експлуатацію, закриття, рекультивацію, догляд і моніторинг полігонів побутових відходів протягом мінімум 30 років після закриття за рахунок тарифів щодо захоронення побутових відходів; запровадження відповідальності споживача послуг із вивезення побутових відходів за не укладення договору із виконавцем таких послуг, визначеним за результатами конкурсу; транспортування побутових відходів від усіх категорій споживачів, утворених в населеному пункті, тільки тими суб’єктами господарювання, що відповідно до результатів конкурсу визначені виконавцем таких послуг; посилення відповідальності суб’єкта, який займається господарською діяльністю, який надає послуги з вивезення, перевезення побутових залишків на об’єкти поводження з побутових відходів (перероблення і захоронення), які не визначені органом місцевого самоврядування в схемі санітарного очищення населеного пункту та правилах порядку населеного пункту, або іншим рішенням; встановлення вимог щодо складу і властивостей палива, отриманого з відходів; попередження та зведення до мінімуму утворення побутових відходів; інформування про довідкові документи з найкращих доступних технологій щодо поводження і ефективності використання ресурсів у окремих галузях промисловості.

Статегія передбачає становлення ефективної та рентабельної системи збирання та вивезення відходів із максимальним охопленням населення відповідними послугами; активізацію доручення населення до роздільного збирання побутових відходів та заохочення такого їх збирання; збільшення охоплення населення послугами збору та вивезення побутових відходів з подальшим поширенням надання послуг в селищах і селах; запровадження роздільного збирання та поведінки із окремими небезпечними компонентами побутових відходів, виконання зобов’язань тих хто виробляє та тими хто

імпортує щодо збирання та перероблення компонентів побутових відходів через застосування принципу розширеної відповідальності виробника; створення органами самоврядування в населених пунктах з чисельністю більш ніж 50 тис. осіб спеціалізованих комунальних пунктів збору рештків відходів з урахуванням площі, густоти та кількості населення міста чи іншого населеного пункту.

Ми бачимо що Стратегією велика відповідальність щодо поводження з відходами покладається на органи місцевого самоврядування. І в умовах децентралізації це цілком закономірно. Саме на місцева влада має забезпечити комунальними пунктами збирання відходів та приймання таких видів відходів:

- небезпечних відходів в складі побутових;
- великогабаритних відходів, зокрема матрасів, меблів тощо
- вторинної сировини;
- відходів електронного обладнання і електричного обладнання, відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів;
- відходів біологічного походження, зокрема трави, листя, гілок тощ);
- відходів будівництва та ремонту.

Ми бачимо що основна мета Стратегії запровадити розширену відповідальність виробника за утилізацію побутових відходів. Цікавим у цьому контексті є застосування добровільних депозитних систем та системи “застава-повернення” для відходів упаковки з-під напої. Це можливо лише за умови повноцінного запровадження принципу розширеної відповідальності виробника для відходів упаковки.

У стратегії передбачені певні етапи щодо поводження побутовими відходами: 1 етап- до 2023 року забезпечити переробку 15 відсотків побутових відходів за допомогою стимулюючих інструментів та збільшення населення, яке здійснює роздільне збирання побутових відходів, до 23 відсотків та введення в експлуатацію сміттесортувальних ліній та сміттєпереробних заводів.

2 етап - у 2030 році забезпечити переробку 50 відсотків побутових відходів загального обсягу їх утворення шляхом збільшення чисельності населення, яке здійснює роздільне збирання побутових відходів, до 48 відсотків та введення в експлуатацію додаткових сміттесортувальних ліній та сміттєпереробних заводів. Стратегія передбачає також створення до 2022 року в обласних центрах пунктів збирання для повторного використання меблів, побутової техніки, речей домашнього вжитку та інших товарів, які були у вжитку.

Важливим пунктом стратегії є забезпечення функціонування мережі регіональних полігонів відповідно до вимог Директиви Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 р. “Про захоронення відходів”[53].

Необхідним також відповідно до документу визначення місцевими органами виконавчої влади та органами самоврядування на місцях з урахуванням механізмів їх взаємодії та співробітництва найближчих районів охоплення та розташування регіональних об’єктів, таких як сміттєперевантажувальні станції, сміттесортувальні лінії, сміттєпереробні заводи. Підготовка місцевими органами виконавчої влади та органами самоврядування планів заходів щодо приведення полігонів у відповідність із екологічними вимогами.

Будівництво 200 сміттєперевантажувальних станцій задля зменшення загальних транспортних витрат. Кількість та розташування таких станцій залежатиме від місця розміщення регіональних полігонів та уточнюватиметься під час розроблення регіональних планів управління побутовими відходами.

В цьому контексті важливим є проведення національної інформаційно-просвітницької кампанії задля підвищення рівня поінформованості для забезпечення усвідомлення якомога більшої кількості людей переваг сталої системи управління з побутовими відходами.

Також запропоновану класифікацію можуть складати акти: Кодекс України Про надра від 27 липня 1994 р. [45], Водний кодекс України від 6

червня 1995 р. [54], Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [55], Лісовий кодекс України [56], Закон України „Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 р. [57], Закон України „Про рослинний світ” від 9 квітня 1999 р. [58], Закон України „Про охорону атмосферного повітря” [59], Закон України „Про охорону земель”. [60] тощо.

До нормативно–правових актів можна віднести ті з них, які здійснюють регулювання складових економічного механізму: Бюджетний кодекс України [61], Податковий кодекс України [62], Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 12.06.2015 № 194 „Про затвердження Порядку планування та фінансування природоохоронних заходів” [63], Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг «Про затвердження Порядку формування тарифу на послугу з захоронення побутових відходів» від 27.04.17 р. [64] тощо.

До нормативно–правових актів у сфері, що розглядається, складатимуть ті з них, які присвячені юридичної відповідальності за здійснення правопорушень у зазначеній сфері: Кодекс України про адміністративні правопорушення [65], Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [66], Кодекс законів про працю України [67] тощо.

Окрему увагу слід приділити міжнародним нормативно–правовим актам. У нашій країні визнається пріоритетність норм міжнародного права над нормами національного. На виконання прийнятих міжнародно–правових актів стрімко розвивається національна правова база.

Отже, за допомогою аналізу міжнародно-правових актів можна побачити, які з проблем у сфері, що розглядається вийшли на наднаціональний рівень, які напрямки розвитку визначаються для національної правової системи. Так, серед міжнародно–правових актів щодо регулювання поведження з відходами, охорони НПС від їх шкідливого впливу, до яких України приєдналася чи які ратифікувала Україна можна відмітити «Базельську конвенцію про контроль за транскордонними

перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням від 22 березня 1989 р.» [68], «Об'єднану конвенцію про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами від 5 вересня 1997 р.» [69], «Роттердамську конвенцію про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі від 10 вересня 1998 р.» [70], «Рамкову конвенцію Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 9 травня 1992 р.» [71], «Стокгольмську конвенцію про стійкі органічні забруднювачі від 22 травня 2001 р.» [72], «Європейську Угоду про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів, до якої Україна приєдналася у 2000 р.» [73], «Конвенцію про захист Чорного моря від забруднення від 13 листопада 1992 р.» [74], «Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 25 лютого 1991 р.» [75] тощо.

Важливим нормативно–правовим актом, що підбиває підсумки щодо виконання законодавства у сфері поводження з відходами в Україні станом на 2005 р. та шляхів його вдосконалення стала Постанова Верховної Ради України від 6 жовтня 2005 р. [76].

Оскільки Україна обрала для себе курс на євро інтеграцію, доцільно зупинитися на загальних засадах правового регулювання поводження з відходами в Європейському Співтоваристві (далі – ЄС). Отже, проблеми відходів та їх переробки з самого початку були частиною політики НПС ЄС [77, с. 45]. У другій програмі дій (1977-1982) вперше з'явилася частина, присвячена економіці відходів. Складування відходів розглядалося як безглузда витрата природних ресурсів, яка призводить до підвищення залежності суспільства від сировини.

Впродовж 2002-2012 рр. Шоста програма дій передбачає у сфері поводження з відходами виконання таких заходів, як розробка стратегії зі стійкого споживання та управління ресурсами, огляд ефективності політичних заходів і субсидій у сфері використання ресурсів і відходів, підвищення

ефективності використання ресурсів, розвиток й упровадження передових технологій у цій сфері, заохочення виготовлення екологічно дружньої продукції, розробка механізмів забезпечення запобігання появленню відходів, розробка стратегії з переробки відходів, відповідальність виробника тощо. У сфері доопрацювання нормативно-правової бази передбачається вдосконалення регулювання питань щодо відходів які залишились від будівництва та демонтажу, нанесеного намулу, тих відходів, які можуть розкладатися біологічним шляхом, уточнення відмінностей між відходами та не відходами тощо.

Рамкова Директива 75/442 від 15 липня 1975 р. про відходи впродовж тридцяти років була правовим інструментом, що заклав основу управління відходами в Європейському Союзі та напрямки подальшого регулювання. На основі Рамкової Директиви було прийнято низку нормативно-правових актів, які деталізували її положення. Директива 75/439 про видалення відпрацьованих мастил спрямована на створення уніфікованої системи збирання, перероблення, зберігання та видалення відпрацьованих мастил, спрямована на застосування рідких відходів у сільському господарстві. Директиву 91/157 про батареї й акумулятори, що містять певні небезпечні речовини було прийнято з метою введення обов'язкової утилізації та контрольованого видалення відпрацьованих батарей та акумуляторів. Правове регулювання поводження з небезпечними відходами здійснюється згідно з вимогами Директиви 91/689 про небезпечні відходи та Директиви 94/67 про спалювання небезпечних відходів. Переміщення відходів в основному регулюється Регламентом 259/93 про нагляд і контроль за переміщенням відходів у межах Європейського Співтовариства, ввезення в та вивезення за його межі. Директива 94/62 про пакування та відходи пакування має на меті уніфікувати національні заходи контролю відходів пакувальних матеріалів задля мінімізації їх впливу на довкілля. 24 вересня 1996 р. було прийнято Директиву 96/61/ЕС щодо інтегрованого попередження забруднення та контролю, 26 квітня 1999 р. - Директиву 1999/31/ЕС про звалища, правове

регулювання спалювання відходів покладено на Директиву 2000/76 про спалювання відходів. Ці директиви визначають основні методи, стандарти поводження з відходами, такі як викиди діоксинів, заборона видалення певних матеріалів на звалище тощо. Задля забезпечення виведення з використання поліхлорованих біфенілів і поліхлорованих терфенілів та очищення обладнання, що контактувало з ними було прийнято Директиву 96/59 про видалення поліхлорованих біфенілів і поліхлорованих терфенілів. 27 січня 2003 р. було прийнято Директиву 2002/96/ЄС про відходи електричного та електронного обладнання, 18 вересня 2000 р. - Директиву 2000/53/ЄС щодо залишків транспортних засобів. Ці директиви містять вимоги щодо дизайну електричного та електронного обладнання, транспортних засобів для забезпечення їх утилізації, створення відповідної системи збирання, та встановлюють відсоток відходів такого типу, який має бути утилізовано. 5 квітня 2006 р. було прийнято нову Директиву про відходи, яка відмінила Директиву 75/442 від 15 липня 1975 р. і відтепер визначатиме основи управління відходами в ЄС [32].

Рамкова Директива 2008/98/ЄС містить регламент оновлення Списку відходів. Оновлений Список відходів містив рекласифікацію небезпечних відходів. Ті відходи, які є небезпечними і наведені у Списку відходів, можуть бути визнані безпечними, тільки за умови проведення відповідних процедур. Важливим є те, що безпечні відходи можуть отримати статус небезпечних відходів. Має бути дотримана відповідна процедура країнами –членами ЄС- вони мають звернутися і надати обґрунтованні матеріали щодо відходів. Далі, Комісія переглядає Список для прийняття рішення щодо адаптації цього списку. Виконуючи основний принцип Директиви 2008/98/ЄС щодо удосконалення і оновлення Списку відходів, адаптації його до досягнень науково-технічного прогресу і гармонізації з європейським законодавством щодо хімікатів, Комісія своїми Рішеннями неодноразово вносила зміни до Рішення 2000/532/ЄС Список відходів. Рішенням Комісії від 18 грудня 2014 р. (Рішення 2014/955/ЄС). Внесенні зміни до Рішення 2000/532/ЄС, у Список

відходів у відповідності з вимогами Рамкової Директиви 2008/98/ЄС. Ці зміни набрали чинності 01.06.2015 р. Класифікація відходів як небезпечних базується на європейському законодавстві, що і викликало необхідність внесення відповідних змін у Рамкову Директиву та Рішення 2014/955/ЄС. З 20 січня 2009 року у Європейському Союзі набрав чинності Регламент (ЄС) № 1272/2008 від 16 грудня 2008 року «Про класифікацію, маркування та пакування речовин та сумішей» (Регламент CLP Classification, Labelling and Packaging), прийнятий Європейським Парламентом та Радою. Відповідно до Регламенту CLP, з 2011 року кожна хімічна речовина або кожний хімічний препарат (суміш) класифікується, маркується та пакується відповідно до міжнародних стандартів СГС (GHS — Globally Harmonised System). Таким чином, оцінка безпеки відходів повинна базуватися на використанні Критерії Регламенту (ЄС) № 1272/2008 (Регламент CLP) мають бути використані і на них має базуватись оцінка безпеки відходів.

Європарламент схвалив стратегію «нульових відходів» (Zero Waste), основою якої утверджує культуру безвідходного виробництва. І як наслідок Єврокомісія ввела мораторій на будівництво нових сміттєспалювальних заводів та закликала країни ЄС вивести з експлуатації старі і неефективні об'єкти. Це означає, що Європа на практиці почала реалізовувати прийнятий в грудні 2015 року план дій Європейського Союзу для створення циклової економіки, наріжним каменем якої є дбайливе відношення до всіх ресурсів, включаючи відходи (вони повинні бути частиною такого виробничого циклу).

Ще один важливий момент - маємо реальний шанс побудувати у себе новий напрямок виробництва, яка буде виготовляти обладнання для таких заводів. Так як мова йде про необхідність будівництва приблизно двадцяти величезних об'єкти, доцільно придбати ліцензію на їх виготовлення. Це здешевить вартість утилізаційних заводів і завантажити замовлення власних підприємств. Це серйозні кроки на шляху до впровадження європейської стратегії «нульові відходи», завдяки якій кожному з нас стане здоровіше, а країна перестане потопати в смітті. Сьогодні в Україні створена перша та

єдина освітня платформа Станція сортування сміття No Waste Recycling Station® , яка поєднує в собі багато різних процесів. Вона як живий організм, який кожного дня вимагає уваги та турботи. Головною функцією станції є просвітництво, оскільки саме тоді, коли людина бачить об'єм воасних відходів, коли дізнається що переробляється, а що навпаки, вона кардинально переглядає свій погляд на покупки в супермаркеті, надалі віддаючи перевагу більш екологічній тарі і упаковці. З кожним роком у нас буде все більше прихильників стратегії нульових відходів які будуть дотримуватись принципу -споживай менше - сортуй правильно.

РОЗДІЛ 2

ПОНЯТТЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

2.1. Визначення та класифікація побутових відходів за чинним законодавством

У літературі поняття „відходи” визначається по-різному. Наведемо декілька з них. О. І. Бондар, М. П. Горох, І. В. Корінько вважають, що відходи – це «продукти, що утворилися як побічні, некорисні або зовсім небажані внаслідок виробничої або невиробничої діяльності людини та підлягають видаленню, переробці або захороненню» [20, с. 34]. Н.Р.Малишева зазначає, що відходи – це «всі види залишків виробництва та споживання. Залишки споживання – це залишки речовин і предметів суспільного або виробничого споживання, які повністю або частково втратили власні споживчі якості» [78, с. 447].

Слушною є думка А. Гетьмана, що в законах та кодексах екологічної спрямованості дуже важливим є з'ясування термінологічних позначень. Вагаємо що це унеможливило виникнення багатьох спірних питань між положеннями законів [79, с. 592]. Щодо відходів то тут присутні деякі дискусійні питання пов'язані із неточностями.

В проекті Закону України Про відходи від 17.10.2019 № 2207-2 теж є визначення цих понять, які є предметом нашого дослідження. Так побутові відходи – це відходи домогосподарств, а також відходи суб'єктів господарювання, установ, організацій, які за своєю природою чи складом подібні до відходів домогосподарств. А поводження з відходами – це збирання, перевезення, утилізація та видалення відходів, включаючи контроль за цими операціями, нагляд за об'єктами утилізації та видалення [80]. Правильне поводження з побутовими відходами — стратегічний крок для розвитку держави в цілому та регіонів зокрема.

Як уже зазначалось вище визначення відходів є у профільному законі, Законі України „Про відходи” від 5 березня 1998 р. [36] – «це будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення». Давайте проаналізуємо дане визначення. Погоджуємося з думкою, що це визначення є неповним, так як виключає те, що утворюється внаслідок природних і техногенних катастроф та відходів, виробником яких стають інші, крім людини, біологічні істоти [81, с. 124]. Це визначення втрачає актуальність так як не враховує подальшого використання за місцем утворення чи виявлення, що накладає обмеження на змогу їх переробки на місці утворення чи виявлення. Ще один момент, у цьому визначенні не відображено обов’язок власника позбуватися відходів, а так як сьогодні є тенденція до розширення зобов’язань суб’єкта господарювання –це важливо. [11, с. 88]. Так, відповідно до ст. 16 Закону „Про відходи”, підприємства мають право зберігати відходи у спеціально відведених місцях чи об’єктах відповідно до санітарних норм і правил утримання територій. Не дістав належного закріплення обов’язок громадян позбуватися відходів. По-четверте, недосконалість закріплення положення, що від відходів позбутися треба шляхом утилізації чи видалення, впливає з недосконалості визначення поняття „видалення”. Згідно з Законом „Про відходи”, видалення відходів визначається як здійснення операцій з відходами, що не призводять до їх утилізації, тобто сюди автоматично відносяться такі операції поводження з відходами, як збирання, перевезення, зберігання, оброблення, знешкодження і захоронення. Зрозуміло, що не можливо позбутися відходів завдяки, наприклад, збиранню чи зберіганню. Не заважаючи на недосконалість визначення основного поняття у сфері поводження з відходами, проект Кодексу України про відходи № 2042 від 30 липня 2002 р. [82], містить визначення відходів аналогічне визначенню у Законі „Про відходи”. При

цьому, фахівці відмічають, що в результаті кодифікації має існувати юридично і логічно узгоджена система [83, с. 97].

Визначення такого різновиду відходів, як побутові відходи подано у Законі «Про відходи»: «Побутові відходи - відходи, що утворюються в процесі життєдіяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, громіздкі, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних з виробництвом підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення» [36].

Забезпечення санітарно-біологічного благополуччя країни є одним із найважливіших аспектів національної безпеки в частині охорони здоров'я населення. Гігієнічні проблеми, зумовлені забрудненням території населених пунктів відходами виробництва та споживання, залишаються у числі пріоритетних. Побутові відходи класифікуються як рідкі і тверді. До складу твердих побутових відходів (ТПВ) входять: органічні відходи, що легко розкладаються; великогабаритні відходи; потенційні вторинні ресурси (відходи контейнерного збору); небезпечні відходи. Небезпечні відходи у складі ТПВ – це відходи, які створюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках. До небезпечної складової ТПВ відносяться відпрацьовані джерела струму та світла, акумулятори, упаковка, яка знаходиться під тиском, медичні відходи та ін. За останніми даними їх вміст не перевищує 0,6 % від загального обсягу ТПВ.

В Україні класифікація відходів здійснюється на підставі «Державного класифікатору України. Класифікатор відходів ДК 005-96» (далі — КВ), який затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України від 29.02.1996 р. № 89. КВ вирішує питання кодифікації відходів, тобто пошук та присвоєння виду відходів відповідного коду, який визначається відповідно до походження відходів. КВ не допомагає вирішенню питання віднесення відходів до безпечних та небезпечних, а також поділ відходів на класи безпеки відповідно до ступеня небезпечності для навколишнього середовища та

здоров'я людини. Держаний класифікатор відходів ДК 005-96 налічує 37 груп відходів.

КВ не є досконалим, так як не ділить відходи на промислові і побутові та не розподіляє відходи за рівнем небезпечності чи шкідливості. Вченими розроблено класифікацію небезпечної складової ТПВ, яка дає змогу перевести більшу частину таких відходів до стану вторинних матеріальних ресурсів.

Національні Переліки відходів — це струнка система класифікації відходів, яка відповідає як європейському законодавству, так і українському. Тому їх впровадження в Україні дасть змогу визначати небезпечні відходи, розробляти екологічно безпечні шляхи поводження з ними і, таким чином, зменшити або повністю ліквідувати їх негативний вплив на довкілля. Покращить систему управління відходами, у т. ч. державне регулювання та контроль.

Таким чином, розроблені класифікації компонентів потоку небезпечної складової твердих побутових відходів (медичних відходів та відходів електричного та електронного обладнання), а також їх застосування в сфері поводження з твердими побутовими відходами, дозволять запобігти негативному впливу цього типу відходів на навколишнє середовище і перевести їх значну частину в стан вторинних матеріальних ресурсів.

2.2. Законодавчі вимоги щодо поводження з побутовими відходами

У ст. 1 Закону „Про відходи” міститься визначення поняття «поводження з відходами», як «дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення» [36]

Відома дослідниця Н. Корнякова аналізуючи це визначення, висловлює думку про формулювання визначення у трьох вимірах, як дії, які спрямовані на запобігання утворенню відходів, як діяльність, яка здійснюється в

збиранні, перевезенні, зберіганні, обробці, утилізації, видаленні, знешкодженні та захороненні, а також дії, які спрямовані на звершення відповідними структурами функцій контролю за цими діями та нагляду за місцями видалення [84, с. 108.]. Ми ж підтримуємо думку авторів законопроекту і визначити поводження з побутовими відходами як – збирання, перевезення, перероблення та видалення побутових відходів, включаючи контроль за цими операціями, нагляд за об'єктами перероблення та видалення [85].

Здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення у Законі „Про відходи” визначається як оброблення (перероблення) відходів. Пропонуємо визначити оброблення побутових відходів – як будь-які технологічні операції з перероблення або видалення побутових відходів, включаючи підготовку до таких операцій [85].

У чинному законодавстві немає одностайності з приводу визначення перевезення. Так, Закон „Про відходи” визначає перевезення відходів через їх транспортування. Для визначення цього поняття можливо скористатися зарубіжним досвідом. Так, досить вдале визначення поняття перевезення відходів у Законі Республіки Білорусь „Про відходи” [86] як будь – яке переміщення відходів транспортним засобом.

Суттєве уточнення до визначення Законом „Про відходи” операції зберігання містить ДСТУ 4462.0.01:2005, у ньому зазначено строк тимчасового розміщення відходів до їх утилізування чи видалення. Можна також визначити оброблення побутових відходів – як будь- які технологічні операції з перероблення або видалення побутових відходів, включаючи підготовку до таких операцій[85].

Однак, Закон „Про поводження з радіоактивними відходами” окремо визначає обробку та переробку радіоактивних відходів. Окремі визначення переробки, металургійної переробки, первинної металургійної переробки

металобрухту пропонуються у Законі України „Про металобрухт”. Визначення первинної обробки відпрацьованих хімічних джерел струму містить Закон України „Про хімічні джерела струму”.

Попередня обробка радіоактивних відходів визначається Законом „Про поводження з радіоактивними відходами” як дезактивація, збирання, сортування радіоактивних відходів. Операції обробляння та переробляння у ДСТУ 4462.0.01:2005 визначаються окремо. З метою уніфікації термінології у сфері поводження з відходами, вбачається доцільним у законодавстві визначати операції обробки та переробки відходів окремо, базуючись на визначеннях ДСТУ 4462.0.01:2005.

Думається, що у Законі „Про відходи” операція утилізації відходів визначається більш вдало, ніж в ДСТУ 4462.0.01:2005, оскільки визначення утилізації як отримання інших речовин з відходів, призначених для використання для інших цілей в тому числі палива.. Сьогодні пропонується внести зміни до закону і визначити утилізацію побутових відходів – як будь-яку технологічну операцію перероблення побутових відходів, у результаті якої відходи перетворюються на вторинні матеріальні ресурси, включаючи їх використання як вторинних енергетичних ресурсів або підготовку їх для використання як альтернативного палива [85].

Ми вже звертали увагу на вади визначення „видалення” згідно з яким видаленням відходів мають вважатися й збирання чи зберігання відходів, інші операції. У чинному законодавстві містяться й інші визначення поняття видалення. ДСТУ 4462.0.01:2005 дає визначення видалення відходів, синонімом якого визнається усунування відходів.. Зазначається, що видалення спрямоване на знищення відходів або їх захоронення у місцях чи об'єктах поводження з відходами. Отже, вбачається доцільним, зокрема, і у Законі „Про відходи” визначити видалення відходів як – захоронення побутових відходів або здійснення будь-яких операцій з такими відходами, що не призводять до їх перероблення.

Поняття захоронення відходів за Законом „Про відходи” дещо ширше, ніж за ДСТУ 4462.0.01:2005. Вбачається, що визначення у ДСТУ 4462.0.01:2005 захоронення як різновиду видалення відходів є більш вдалим. Остаточне розміщення відходів таким чином, щоб довгостроковий шкідливий вплив відходів на НПС та здоров'я людини не перевищував установлених нормативів, скоріше всього є вже вимогою до операції захоронення, а не її визначальним критерієм. Оскільки захоронення є різновидом операції видалення відходів, а знешкодження – обробляння відходів, вбачається недоцільним закріплювати їх в якості самостійних операцій поводження з відходами та перелічувати й визначення поняття поводження з відходами.

Необхідно відмітити, що перелік визначень стосовно операцій поводження з відходами, крім утилізуванню, у ДСТУ 4462.0.01:2005 містить визначення операції розміщення відходів. За Законом „Про відходи” розміщення відходів – це їх зберігання та захоронення, а за ДСТУ 4462.0.01:2005 - дії, спрямовані на розташування відходів та видалення тих із них, які не підлягають утилізуванню, у місцях чи об'єктах поводження з відходами; крім того, недозволеним є до вживання термін складування відходів. Вбачається більш вдалим визначення, що міститься в ДСТУ 4462.0.01:2005. Виходячи з того, що ДСТУ 4462.0.01:2005 тлумачить розміщення відходів у переліку визначень стосовно операцій поводження з відходами, доцільно було б, зокрема, у Законі „Про відходи” зазначати розміщення як операцію поводження з відходами [36].

В цьому контексті надзвичайно важливим є вплив відходів на НПС та здоров'я людини не визначено, однак вони перелічені у ст. 32 Закону „Про відходи”. Деякі з перелічених у ст. 32 діянь знайшли своє визначення в інших нормативно-правових актах. Так, у Законі України „Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції” від 14 січня 2000 р. [13] можна знайти визначення вилучення продукції з обігу. Існує пропозиція визначати вилучення як відокремлення з метою отримання корисних компонентів з відходів [122, с.

110-111]. Однак, вбачається більш доцільним визначити вилучення відходів як вибирання, видалення відходів з-поміж інших матеріалів, предметів, речовин.

Думається, сортування відходів можна визначити як відбирання, розподілення, розкладання відходів за видами з метою їх подальшої утилізації. Необхідно відмітити, що Закон „Про відходи” у ст. 33 містить заборону несанкціонованого скидання відходів.

Визначання окремих операцій поводження з відходами пропонується до впровадження у чинне законодавство науковцями, що спеціалізуються у цій сфері. Так, Н.О. Корнякова пропонує такі визначення: реекспорт - вивезення з національної території раніше імпортованих відходів; регенерація - оновлення корисних компонентів у відходах; рекуперация - виділення енергії або іншого корисного компоненту з відходів; рециркуляція - переробка відходів у виробничому процесі, з метою повернення відходам корисних властивостей; пряме повторне чи альтернативне використання - використання відходів за первинним або іншим призначенням; постачання - забезпечення переробних підприємств певними відходами для здійснення переробки (обробки); приймання - отримання відходів з метою здійснення утилізації, переробки (обробки) чи видалення; видалення відходів - здійснення операції, що не призводить до утилізації, у разі вичерпання всіх суспільно корисних законодавчо визначених операцій позбавлення від відходів [86, с. 110-111]. Також можна знайти визначення наступних операцій поводження з відходами: реутилізація відходів, збирання та вивезення сміття, утилізація побутових відходів, утилізація стічних вод [18, с. 283-286].

Дослідивши вищенаведені нормативно-правові акти, для полегшення сприйняття сукупності операцій поводження з відходами, їх різновидів Юрескул В.О. пропонує викласти їх у можливій хронологічній послідовності, зазначивши, що деякі з них можуть мати факультативний характер або повторюватися: 1) утворення; 2) вилучення; 3) розміщення; 4) відведення; 5) сортування; 6) збирання; 7) зберігання; 8) заготівля; 9) перевезення (може бути транскордонним, різновидами якого є імпорт, транзит, експорт, реімпорт,

реекспорт); 10) постачання; 11) купівля/реалізація; 12) оброблення (різновидами якого є первинна чи попередня обробка, знешкодження чи стабілізування, іммобілізація, кондиціонування); 13) перероблення (на законодавчому рівні йдеться, зокрема, про металургійну та первинну металургійну переробку металобрухту); 14) утилізація (різновидами якої, зокрема, є використання для отримання енергії; регенерація розчинників; 15) видалення (різновидами якого, зокрема, є поховання в землі чи скидання на землю; обробка ґрунту; закачування на глибину, у водойми, крім морів/океанів, у моря/океани, в тому числі поховання на морському дні; спалювання на суші, в морі; постійне зберігання). Здійснення вище перелічених операцій складає життєвий цикл відходів [32].

Таким чином, розвиток ринку вторинної сировини в Україні – процес досить складний, як будь-яка технологічна операція перероблення побутових відходів, у результаті якої побутові відходи стають вторинними матеріальними ресурсами, не включаючи використання їх як вторинних енергетичних ресурсів чи з метою їх підготовки для використання як альтернативного палива.

Як уже зазначалось вище в 2018 році в Україні прийнята стратегія поводження з відходами, і є вже бачення відходів як матеріальних або енергетичних ресурсів. Лишилось тільки поступово її впроваджувати в життя..

К. Рябець, звертаючи увагу на причини, що негативно впливають на діяльність органів у сфері охорони навколишнього середовища відмічає, зокрема, зміну кадрового забезпечення і структурні реорганізації у органах, які мають специфіку діяльності, функцій яких дублюються. [88, с. 99]. О.С. Заржицький, в свою чергу зазначає, що в системі природоохоронної діяльності потрібні важливі зміни. Це призводить до зниження ефективності управління на регіональному рівні. [89, с. 31]. Отже перед нами стоїть завдання грамотного поєднання централізації та децентралізації функцій у сфері поводження з побутовими відходами. Якщо проблеми можуть бути більш ефективно вирішені на національному рівні, немає сенсу виходити на

міжнаціональний, чи, якщо для вирішення проблеми достатньо місцевих ресурсів, то зовсім не виключено, ще не буде потреби у загальнонаціональному втручанні [23, с. 82].

Важливим засобом забезпечення правильного планування та обліку природних ресурсів, їх використання, відновлення і охорони, дотримання вимог законодавства про раціональне використання природних об'єктів є екологічний контроль [90, с. 40]. У Законі „Про відходи” у ст. 37 окреслені питання контролю.. Окремо виділяються державний, первинний виробничий та громадський контроль у сфері поводження з відходами. Державний контроль здійснюють органи державної влади, а первинний виробничий контроль - виробники відходів, громадський контроль - громадські інспектори з охорони НПС. Цікаво, що Законом „Про металобрухт”, у ст. 14, передбачене здійснення контролю за здійсненням операцій з металобрухтом зі сторони як органів виконавчої влади так і місцевого самоврядування. Закон „Про хімічні джерела струму” у ст. 7 закріплює: нагляд та контроль за здійсненням утилізації відпрацьованих хімічних джерел струму здійснюють органи, однак, які саме органи здійснюють контроль та нагляд за вищезазначеними діями не передбачено [36].

Досліджуючи питання контролю у сфері поводження з відходами, слушно відмічається необхідність звернення уваги на такий його різновид, як муніципальний контроль [91, с. 26]. Відповідно до ст. 21 Закону „Про відходи” до повноважень органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами віднесено здійснення контролю за раціональним використанням та безпечним поводженням з відходами на своїй території.. Однак, у статті присвяченій контролю у сфері поводження з відходами про муніципальний контроль згадка відсутня. Шкідливий вплив на стан НПС та здоров'я людей, таких об'єктів, як полігони ТПВ, має перш за все локальний характер, а тому необхідність здійснення муніципального чи самоврядного контролю у галузі поводження з побутовими відходами очевидна і правові

основи такого виду контролю мають бути окреслені у Законі „Про відходи” [36].

Однак, згідно ст. 67 Закону „Про охорону навколишнього природного середовища” спори у галузі охорони НПС вирішуються судом, радами чи органами, що утворюються ними, відповідно до їх компетенції і у порядку, визначеному законодавством України.

Кодексом України про адміністративні правопорушення [65] у ст. 242–1 передбачено, що справи про таке адміністративне правопорушення, як забруднення земель неочищеними стічними водами, відходами (ст. 52),. Отже, передбачене у Законі „Про відходи” коло суб’єктів, які вирішують спори у сфері поводження з відходами, вбачається занадто звуженим і потребує розширення.

Цивільна відповідальність сфері поводження з відходами полягає у застосуванні примусу держави до правопорушника шляхом позбавлення особи певних благ або покладення обов’язків майнового характеру. У випадку порушення в галузі поводження з відходами застосовуються загальні правила відшкодування шкоди, які зазначені у статті 69 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

Кримінальна відповідальність у випадку порушення поводження з відходами в основному передбачена у Розділі 7 Особливої частини Кримінального кодексу України, але також і окремою статтею 268 ККУ у випадку незаконного ввезення на територію України відходів і вторинної сировини чи транзит через її територію відходів або вторинної сировини без належного дозволу [66].

В Україні за 2019 рік (без урахування даних АР Крим та м. Севастополь) утворилось майже 53 млн кубометрів побутових відходів. З них понад 10 млн тонн захоронювалися на сміттєзвалищах і полігонах. Їх в Україні близько 6 тис, а загальна площа — 9 тис. га. У проекті закону "Про управління відходами" №2207-1д, який в 2020 році зареєстрував комітет ВР, ми приділяємо значну увагу питанню управління побутовими відходами. Які ж

саме принципи та логіку закладений депутатами у цей законопроект щодо управління побутовими відходами, які проблеми намагались вирішити і яким чином [92].

По-перше в Україні створюється підґрунтя для посилення відповідальності виробників продукції, в результаті споживання/використання якої утворюються відходи. В першу чергу це відноситься до упаковки, електричного та електронного обладнання, батарей та акумуляторів, транспортних засобів, мастил (олив), шин, текстилю тощо. Суть в тому, що роздільне збирання, перевезення, та контроль до самого кінця "життя" таких відходів, у складі побутових, буде фінансуватися за рахунок внесків від виробників продукції, а не за рахунок тарифу від населення. Без таких зобов'язань діяльність з управління такими відходами є збитковою.

Мета цієї норми підвищити відповідальність виробника та спонукання його до піклування про довший термін експлуатації, зменшення небезпечних речовин у продукції та повторну переробку. При цьому приймання несправних батарей, акумуляторів, електричного та електронного обладнання виробники повинні будуть забезпечувати у місцях їх продажу.

При цьому буде створена зручна інфраструктура. Так відходи упаковки — у баках для відсортованого сміття будуть знаходитись в житлових кварталах. Для інших видів відходів — шини, оливи, транспортні засоби у яких закінчився термін експлуатації, також буде створено зручну інфраструктуру для населення. Предбачається, що посилена відповідальність виробників кожного з цих видів продукції буде впроваджуватися поступово, прийняттям конкретних законів. Наступною стане розроблення та прийняття законопроекту про упаковку та її відходи. За статистикою саме упаковка становить 30, а то і більше, відсотків у наших сміттєвих баках.

Будуть створені спеціалізовані пункти приймання, збирання, встановлені окремі вуличні контейнери для відходів, які будуть охоплені цілісною системою, що підпадають під дію розширеної відповідальності виробників. Споживачі будуть зобов'язані передавати відходи до цих

систем.Законопроектом передбачено муніципальні системи управління побутовими відходами., за організацію яких будуть відповідати органи місцевого самоврядування.Туди будуть передаватися решту побутових відходів.

По-друге, законопроектом встановлюється обов'язок органів місцевого самоврядування поступово створити всі необхідні умови для роздільного збирання відходів,в тому числі біовідходів, зелених відходів від приватних домогосподарств, великогабаритних та ремонтних відходів, небезпечних відходів у складі побутових, медичних відходів у складі побутових та інших специфічних видів відходів.

РОЗДІЛЬНЕ ЗБИРАННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ*

утворювачі побутових відходів зобов'язані передавати їх до одної з систем:

МУНІЦИПАЛЬНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

великогабаритні та ремонтні відходи

біовідходи

відходи зелених насаджень від приватних домогосподарств

небезпечні відходи у складі побутових (лаки, фарби і т.ін)

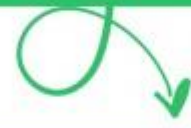

медичні відходи у складі побутових

інші специфічні види відходів, що підлягають роздільному збиранню

Збирання, перевезення та оброблення фінансується за рахунок плати за управління побутовими відходами від споживачів послуги

СИСТЕМА РОЗШИРЕНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИРОБНИКІВ**

відходи упаковки: папір та картон, металобрухт, скло, пластик, інші

відходи електричного та електронного обладнання

відходи батарей та акумуляторів

відпрацьовані мастила (оливи)

інші специфічні види відходів, щодо яких законами встановлена розширена відповідальність виробника

Збирання, перевезення та оброблення фінансується організаціями розширеної відповідальності виробників відповідних товарів

* відходи, що не потрапляють під жодну з категорій для роздільного збирання, збираються у баки для змішаних відходів муніципальної системи управління побутовими відходами

** розширена відповідальність виробників та/чи іншої продукції встановлюється виключно законами. Наразі у Верховній Раді України вже зареєстровані і будуть розглянуті після ухвалення проекту закону «Про управління відходами» Проект закону «Про батареї і акумулятори» №2352 та Проект закону «Про відходи електричного та електронного обладнання» №2350

Законопроектом передбачено запровадження муніципальних пунктів роздільного збирання. На цих пунктах будуть приймати близько 20 найменувань відходів – ртутні термометри, банки з фарбами, використані балончики з-під різних речовин, відходи зелених насаджень, навіть пробки від вина. При цьому буде передбачено створення пунктів в обов'язковому порядку у всіх територіальних громадах з чисельністю населення понад 25 000 осіб. При цьому користуватися пунктами населення буде за тарифом на послуги з управління побутовими відходами. Для обслуговування цих пунктів будуть створені підприємства— виконавці послуг з управління побутовими відходами. Для облаштування муніципальних пунктів роздільного збирання побутових відходів органи місцевого самоврядування також можуть залучати приватний бізнес на умовах державно-приватного партнерства або інших.

Створення таких пунктів не означає їх монополію. Законопроект передбачає можливість функціонування і інших пунктів зі збирання відходів упаковки, металобрухту або ж інших відходів, так як відповідно чим більше буде створено таких пунктів, тим менше роботи для органів місцевого самоврядування, тим менший тариф для населення.

У той же час у населення буде чітке розуміння, куди відправити старі меблі, небезпечні відходи тощо. Ще одна можливість, яку ми передбачаємо для покращення життя громадян – це збирання окремих видів побутових відходів пересувними станціями збирання – еко-бусами, які вже давно використовуються у таких містах як Хмельницький та Львів.

Варто зазначити, що все те нове, що передбачається законом буде залишено збирання відходів на контейнерних майданчиках, які знаходяться на прибудинкових територіях. Але передбачена вимога сортування відходів та обладнання баками для роздільного збирання відходів.

Прийняття цього законопроекту допоможе залучити в галузь інвестиції і будуть побудовані нові сміттепереробні та сортувальні заводи.

На сьогоднішній день у нас в державі вистачає потужностей, які потрібні для переробки тих компонентів відходів, які називають ресурсоцінними – паперу та картону, пластику, металу і скла. Не дивлячись на те для переробки змішаних відходів, біовідходів та інших специфічних видів відходів в Україні потужностей не вистачає. Тому замість захоронення на сміттєзвалищах відходів, нам потрібно значно розширювати інфраструктуру- будувати сучасні сортувальні лінії, станції компостування, заводи механіко-біологічного оброблення, що дасть змогу раціонально розпоряджатися відходами. Мова йде про сотні таких необхідних об'єктів по переробці сміття по всій країні, і цілком зрозуміло, що для цього є необхідним залучення приватного капіталу.

Коли я тільки почав працювати над сміттєвою реформою, мені розповіли цікаву історію. Одне велике місто знайшло інвестора для будівництва комплексу з управління відходами відповідно до вимог ЄС ще тоді, коли Україна навіть не планувала адаптувати їх у себе.

Щодо інвестицій у цю сферу, то тут виникає проблема. В першу чергу це пов'язано із корупційною складовою. Інвестори розглядають можливість зайти в нашу країну і побудувати заводи європейського рівня з переробки відходів, головне питання, яке вони задають — чи буде забезпечено завіз відходів на завод та чи будуть належно і вчасно сплачуватися платежі за кожен тону переробленої сировини. А органи місцевого самоврядування гарантій дати не можуть.

Законопроектом передбачено розділення конкурсів на перевезення та оброблення відходів, щоб створити прийнятні для приватних інвесторів умови. Це дасть можливість заводам-переробникам укласти прямі угоди і отримати прямі гарантії постачання відходів від представників місцевого самоврядування. Адже перевізник, який є фактичним розпорядником коштів, може збанкрутувати ще раніше, як завод запусниться, програти наступний конкурс, розірвати договір та почати вивозити відходи на захоронення, де

краще, або безліч інших варіантів. Інвестор, який ще й вкладе у будівництво заводу величезну суму грошей може залишитися ні з чим.

Інвестори не хочуть йти на ризики і за таких умов в Україну ніхто не поспішає вкладати гроші, саме тому ми і не бачимо будівництва ніяких нових заводів, попри бажання інвесторів.

Закон "Про управління відходами" є першим кроком до запропонованих змін. Виконавців послуг з вивезення побутових відходів, як і раніше, визначатимуть органи місцевого самоврядування на конкурсних засадах.

Виконавців послуг з захоронення побутових відходів також будуть визначати органи місцевого самоврядування, відповідно до регіональних та місцевих планів управління відходами. Для великих міст зі складною системою управління побутовими відходами ми вводимо комунальне підприємство-оператора муніципальної системи управління побутовими відходами. Такий суб'єкт не буде самостійно виконувати роботи/надавати послуги з перевезення чи оброблення відходів (оскільки це було б прямою загрозою конкуренції на ринку послуг!).

Оператор буде визначатися виконавчими органами місцевих рад обов'язково у територіальних громадах з населенням понад 150 000 осіб (кількість населення, що встановлена методикою уряду як мінімально необхідна для утворення субрегіональних територіальних одиниць – районів). Менші територіальні громади також зможуть визначити оператора, але це здійснюватиметься добровільно за рішенням місцевої ради. Оператор має бути виконавцем послуги з управління побутовими відходами і єдиною "точкою входу" для споживачів цієї послуги.

В обов'язки оператора серед іншого входить:

- забезпечення розрахунків між споживачами і надавачами окремих послуг;
- абонентське обслуговування споживачів;
- контроль за якістю надання послуг перевізниками, переробниками та іншими виконавцями послуг;

- забезпечення роботи муніципальних пунктів роздільного збирання побутових відходів та пересувних (мобільних) пунктів збирання,
- інформаційно-просвітницька діяльність.

Законопроект пропонує надавати можливість оператору бути виконавцем послуг з вивезення відходів у обсязі не більше ніж 10% від загального обсягу відходів, що утворюються на території відповідної територіальної громади.

Проте, щоб не виникало і натяку на монополію, я пропонуватиму забрати таку можливість. У інших випадках виконавцем послуги з управління побутовими відходами для споживачів як і раніше будуть перевізники, визначені на конкурсних засадах органами місцевого самоврядування.

Захоронення відходів це ще одна проблема яку має вирішити законопроект. Тут чітко визначені вимоги перш за все що стосується нових полігонів, а також і функціонування існуючих. Щодо ефективності роботи тих полігонів що ще працюють, то основна вимога до них приведення такого місця захоронення відходів до екологічно безпечного стану, яка і стане зеленим світлом для отримання дозволу на продовження функціонування.

А щоб відбити бажання скидати відходи взагалі поза територією легальних місць захоронення відходів, ми вносимо зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення, якими в разі підвищуємо розмір штрафів. Наостанок хочу наголосити: ухвалення законопроекту "Про управління відходами" — це перший і найважливіший, але далеко не єдиний крок, який нам необхідно зробити на шляху сміттєвої реформи.

За цим законом послідує ще низка секторальних законів, а також підзаконних нормативних актів – постанов, методик, наказів, інструкцій, які має розробити та ухвалити Уряд та міністерства для того, щоб система запрацювала як швейцарський годинник. Тож не варто очікувати миттєвих змін – досвід європейських країн свідчить, що перевтілення відходів у ресурси – це складний процес, який займає добрий десяток років.

Це доводить, що не можна гаяти час. Україна і без того втратила вже занадто багато можливостей, а існуючий ринок настільки чорний, що ми вже зіткнулись із потужним лобі "псевдоутилізаторів" та "чорних і сірих перевізників", які приховують свою роботу.

Продовжуючи аналіз законодавства, відзначаємо що 01 травня 2019 року вступив в дію Закон України «Про житлово-комунальні послуги» (далі – Закон). Законом врегульовує поняття у сфері поводження із побутовими відходами і порядок закріплення тарифу на послугу з поводження з побутовими відходами. Ця послуга включає вивезення, перероблення та захоронення побутових відходів. Цим законом також змінено систему взаємовідносин між виконавцями і споживачами послуги. Що варто відзначити що у Законі уточнено поняття і змінено поняття послуга вивезення на поводження з побутовими відходами. Законом передбачено договірні відносини між суб'єктами господарювання, які обираються на конкурсній основі щодо надання послуг з поводження з побутовими відходами із споживачами. Виконавці послуг з вивезення побутових відходів зобов'язуються підписати угоди про надання послуг з перероблення та захоронення відходів із суб'єктами господарювання, що надають такі послуги за правилами благоустрою території населеного пункту.

У статті 55 Господарського кодексу України суб'єкти господарювання це «учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи сукупність господарських прав та обов'язків, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна». Договори про надання послуг з поводження з побутовими відходами мають містити інформацію про укладені договори між виконавцем послуг з вивезення побутових відходів та суб'єктами господарювання, що надають послуги з перероблення або захоронення побутових відходів. Визначена також процедура проведення конкурсу. Переможцем конкурсу визначається його учасник, що відповідає кваліфікаційним вимогам та може забезпечити надання послуг відповідної

кількості та якості, конкурсна пропозиція якого визнана найкращою за результатами оцінки. Перевага надається тому учасникові конкурсу, що подав комісії проєкт або затверджену інвестиційну програму (програму капітальних затрат) розвитку підприємства, яка повинна включати заходи щодо введення роздільного збирання твердих побутових відходів. Ст 179 Кодексу передбачає, що при укладанні договору із переможцем конкурсу із вивезення побутових відходів зміст договору може бути довільним за згодою сторін, що не суперечать законодавству. Проте, статтею 180 Кодексу визначено істотні умови господарського договору. Надання суб'єктами господарювання незалежно від форми їх власності послуг з поводження з побутовими відходами у містах, селищах і селах визначена новими Правилами надання послуг з поводження з побутовими відходами (далі – Правила), затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2008 № 1070 із змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 318 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України». Договір про надання послуг укладається відповідно до Типового договору, наведеного у Додатку 1[93].

Таким чином, узагальнюючи розділ, можна стверджувати, що сьогодні є необхідним визначення єдиного переліку нормативних документів із стандартизації, зокрема у сфері поводження з побутовими відходами, принципового визначення щодо обов'язковості їх застосування.

Відмічається необхідність вдосконалення системи статистичного обліку відходів, яка б відповідала європейській практиці. Пропонується створення реєстру об'єктів утворення побутових відходів, який водночас міг би слугувати реєстром об'єктів утворення вторинних ресурсів побутового походження. Зауважується необхідність розширення передбаченого у Законі „Про відходи” кола суб'єктів, які вирішують спори у сфері поводження з відходами. Прийнявши Закон України «Про управління відходами» ми послідовно і наполегливо та рухаємось вперед до цивілізованого управління

відходами. Крім того законопроектом передбачено широкі рамки реалізації посиленої відповідальності виробника щодо сплати екологічного податку

Зважаючи на непросту ситуацію, якає у нас сьогодні у державі щодо поводження з відходами, ключовим завданням є вибрати правильні пріоритети та напрямки дій задля виведення сфери поводження з відходами з кризи. В першу чергу потрібно використати передові європейські і світові тенденції та практики управління відходами. Тоді ми зможемо оборати для України ту модель поводження з відходами, яка буде для нас оптимальною. Почати потрібно із потужної інформаційної кампанії, яка допоможе самим громадянам усвідомити важливість сортування і переробки сміття.

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

3.1. Право власності на побутові відходи.

Якщо звернутися до ст. 8 Закону „Про відходи”, то тут ми знаходимо інформацію про те, що побутові відходи є об’єктом права власності. Відходи, які утворюються на об’єктах, які належать комунальній власності або знаходяться на їх території і не мають власника чи безхазяйні відходи є власністю територіальної громади. Тому ст. 9 закону про відходи варто було б удосконалити і викласти в уточненній редакції [85].

Якщо ж відходи утворюються на підприємствах, які належать державі, то закономірно, що їх власником є держава. Відповідно до Закону власник відходів - фізична або юридична особа, яка відповідно до закону володіє, користується і розпоряджається відходами.

І знову звертаємо увагу на використання понятійного апарату - «право власності на відходи» незалежно від відповіді на питання про те, хто повинен виконувати обов'язок по мінімалізації негативного впливу на навколишнє середовище, в тому числі шляхом внесення відповідних обов'язкових платежів, викликає певні сумніви на предмет обґрунтованості і правомірності як з точки зору публічного, так і тим більше - приватного права. Розглянемо детальніше дану правому категорію «право власності на відходи», а також в розробці альтернативного апарату регулювання значущих для суспільства відносин. З метою формування позиції щодо досліджуваного питання, вважаємо за можливе зосередитися на таких положеннях: проаналізувати існуючі нормативно-правові та догматичні положення, що розкривають поняття «право власності на відходи», визначити допустимість і обґрунтованість існуючих підходів по інтерпретації зазначених положень, а

також встановити, хто несе відповідальність за охорону навколишнього середовища та дотримання вимог в частині поводження з відходами.

Спробуємо в різних ситуаціях пояснити коли виникає право власності на відходи. Так, в цьому контексті виникає питання про те, чи є металобрухт або макулатура, як рідні категорії, відходами чи все-таки це залежить від розсуду відповідного суб'єкта, в діяльності якого зазначені об'єкти утворилися. Зокрема, на практиці досить часто виникають відносини, де одні і ті ж об'єкти можуть розглядатися по-різному. Наприклад, підприємство А здійснює оптову закупівлю товару для цілей подальшої роздрібною торгівлі, при цьому поставка здійснюється на палети-місцях, де крім того, що товар має індивідуальну упаковку, також забезпечується групова, транспортна та інша упаковка товару з метою збереження його товарного вигляду і забезпечення безпечного транспортування і доставки. При отриманні зазначеного товару: підприємство А може укласти договір купівлі-продажу упаковки, якщо знайде відповідного покупця, і отримати відповідну винагороду; підприємство А може укласти договір надання послуг з розміщення упаковки, тобто відходу, і вже самостійно нести витрати, пов'язані з оплатою послуг виконавця. Безумовно, для підприємців перша модель поведінки є найкращою, однак на практиці реалізація зазначеної моделі має певні складнощі, оскільки вкрай важко знайти потенційних покупців такого роду об'єктів, а головне забезпечити їх економічно вигідний обсяг для виправдання відповідних витрат переробників при організації процесу по їх вибірці утворюється упаковки безпосередньо з магазинів (торгових об'єктів). Крім того, викликає деякі питання той факт, що упаковка і пакувальний матеріал з паперу та картону, в тому числі і незабруднені, відносяться до категорії відходів, в зв'язку з чим виникає справедливе запитання, а чи може зазначене підприємство а продати дану упаковку як товар що був у вжитку (з дефектом), тобто припустимо укласти договір купівлі-продажу, де об'єктом виступатиме упаковка, або ж зазначена упаковка буде відходом.

Зокрема, це питання стає ще більш цікавим, так як в законодавстві передбачено положення про те, що власник відходів має право відчужувати ці відходи у власність іншій особі, передавати йому, залишаючись власником, право володіння, користування або розпорядження цими відходами, якщо у такої особи є ліцензія на здійснення діяльності з використання, знешкодження, транспортування, розміщення відходів. Тим часом, питання визначення правомірності того чи іншого підходу є важливим на практиці, оскільки застосовуються принципово відмінні норми законодавства: в разі якщо в описаній ситуації упаковка буде інтерпретуватися як товар, то будуть застосовуватися положення про купівлі-продажу товарів і про технічне регулювання, в випадку ж якщо в якості відходу застосовується Закон про відходи, і відповідні підзаконні акти, які встановлюють порядок обліку, дотримання нормативів і лімітів, надання звітності та внесення відповідних платежів за шкоду навколишньому середовищу. Можливість подвійного підходу до тлумачення того чи іншого об'єкта одночасно як речі і як відходу, і є підставою для виникнення дуже сумнівної правової категорії - «право власності на відходи». Так, в якості аргументації існування такої правової категорії як «право власності на відходи» М.В. Пономарьов вказує, що відходи виробництва і споживання є особливим об'єктом цивільного обороту, рухомими речами, правовий статус і оборотоздатність яких визначається виходячи із загальних положень цивільного права з урахуванням спеціальних вимог, передбачених законодавством про відходи виробництва і споживання і про охорону навколишнього середовища. Особливі правила відчуження і переходу права власності на відходи тісно пов'язані з питанням виконання їх власником обов'язків по утриманню свого майна, зокрема з дотриманням екологічних вимог [94, с.64]. У навчальній літературі також відзначається, що придбання відходів іншими особами може здійснюватися відповідно до загальних правил цивільного законодавства через договори з відчуження майна (купівлі-продажу, міні, даруванні) і про підстави набуття права власності на безхазяйні речі(ст. 12 Закон Про відходи) з особливостями,

встановленими законодавством про поводження з відходами стосовно їх окремих видів. Наприклад, відчуження небезпечних відходів може здійснюватися тільки при наявності відповідної ліцензії у набувача. Також, Л.В. Андрєєва вказує, що право власності на відходи може бути придбане іншою особою виходячи з договору купівлі-продажу, міни, дарування чи іншого угоди відчуження відходів [95,с.307]. У свою чергу М.А. Ермолина зазначає, що право власності на відходи належить власнику сировини, матеріалів, напівфабрикатів, інших виробів чи продуктів, а також товарів (продукції), в результаті використання яких ці відходи утворилися [96,с.15.]. А.Г. Дудникова вказує, що власник відходу - це особа, яка має право розпорядитися цією власністю вільно, якщо це не завдає шкоди охоронюваним законом інтересам. У частині відходів - не можна розпорядитися відходами, просто залишивши їх в неналежному місці, оскільки таким чином буде порушено охоронювані законом інтереси власника земельної ділянки, навколишнього середовища і т.п. Але власник відходів має право передати відходи у власність особі, яка правомірно ними розпорядиться [97,с.45.]. Також, відходи це та власність, від якої власник із задоволенням відмовився б, якби зміг [98,с. 40.].

Таким чином, ставлення суб'єкта до об'єкта як до речі не породжує настання обов'язків, передбачених природоохоронним законодавством, в той час як сприйняття об'єкта в якості відходів є підставою для виникнення додаткових обов'язків по його обробці, розміщенню, утилізації тощо . Аналогічний висновок про те, що ставлення суб'єкта до майна, що знаходиться у нього на праві власності, грає важливу роль для віднесення того чи іншого об'єкта до категорії відходів вбачається в зарубіжному законодавстві. У Швеції і Швейцарії - країнах, які є одними з лідерів по поводженню з відходами та реалізації політики з питань сталого розвитку, містяться прямі вказівки на важливість визначення ставлення суб'єкта до об'єкта для кваліфікації його як: речі або відходу. Так, ч. 1 § 15 Шведського Екологічного Кодексу поняття відходу визначається як річ, матерія або

речовина, від якої власник позбувається, має намір позбутися або зобов'язаний позбутися в силу закону [99]; в ст. 7 параграфу 2 Федерального закону «Про охорону навколишнього середовища» (Закон про охорону навколишнього середовища, ЕРА) Швейцарії вказується, що під відходом розуміється будь-яке рухоме майно, утилізоване з волі його власника або в цілях громадського інтересу [100]. Схоже визначення міститься в розділі 5 Закону про відходи № 646/2011 Республіки Фінляндії [101], де крім зазначених відомостей, міститься пряма вказівка, що об'єкт не є відходом, а може розглядатися в якості продукту (побічний продукт), якщо він є результатом виробничого процесу, основною метою якого не є виробництво цієї речовини або об'єкта і може використовуватися безпосередньо як є або без будь-якої подальшої обробки. Отже, спробуємо резюмувати, що закордонні джерела на законодавчому рівні зафіксували правило про те, що ставлення (поведінка) суб'єкта до об'єкта відіграє вкрай важливу роль при інтерпретації фактичних правовідносин і застосуванні відповідних норм права: до відносин, пов'язаних з придбанням речей (побічний продукт) - норм приватного права, що регулює питання переходу права власності; до відносин, пов'язаних з поводженням з відходами, - норм про охорону навколишнього середовища.

У зв'язку з тим, що відходи - це апріорі те, що нікому не потрібно, даремно займає простір, від нього хочеться позбутися так, щоб його не було, а в нашій культурі з давніх-давен прийнято викидати зайве в найближчий яр, це викликало необхідність створення значущих адміністративних бар'єрів, супроводжуваних значущими фінансовими витратами для тих хто продукує відходи. У зв'язку з цим необхідні чіткі критерії, що відокремлюють речовини і предмети, від яких власник відмовився і зобов'язаний передати свою колишню власність так, як вказують йому законодавчі норми, в тому числі передати за плату переробнику відходів, який за плату видалить відходи, переробивши їх в корисний продукт, але зробить це в інтересах власника відходів, надасть йому послугу з видалення відходів, тому що процес отримання товару з даної сировини збитковий, його слід дотувати, і робиться

це саме заради переробки відходів. Все-таки краще з відходів зробити щонебудь корисне, хоч це економічно і не вигідно, ніж на полігон везти. І це не те ж саме, коли підприємству вигідно придбати сировину, що залишилася від діяльності іншого підприємства, і воно готове його купити. В цьому випадку діє звичайний договір купівлі-продажу, передача товару від одного власника до іншого. Називати цей товар відходами і вимагати від покупця сировини ліцензію на знешкодження відходів, як зараз трапляється на практиці, неправильно з правової точки зору і є необгрунтованим адміністративним бар'єром, серйозно збільшує потік відходів, що відправляються на полігон.. Часто в цьому випадку власник такого товару приймає рішення не продавати його, а відправляти на полігон в якості відходів, також як і потенційний покупець відмовляється купувати, так як поки немає чіткого відмежування відходу від товару, є ризик визнання правопріємником даного товару відходами, судова практика з цього питання неоднозначна, а діяльність без ліцензії - кримінальна відповідальність.

Таким чином відходи є об'єктом права власності. Відносини права власності регулюються нормами екологічного, цивільного, адміністративного права. Як вважає Цилин А.В. принципами даного правового інституту є: принцип відповідальності власника відходів за всі ризики пов'язані із утворенням, збиранням, перевезенням, збереженням, захороненням аж до преходу права власності до іншого власника; принцип обов'язку власника відходів відмовитись від них у випадках передбачених законодавством; принцип заборони вільної відмови власника від права власності на відходи; принцип матеріальної відповідальності власника відходів за їх пререробку чи утилізацію у випадках передбачених законом [102, с.106].

Реалізація державою правомочностей власника щодо відходів здійснюється в загальному порядку, як і щодо інших об'єктів державної власності. Розглядається пропозиція делегування повноважень із реалізації правомочностей щодо відходів, які не мають власника та перейшли у

власність держави, до місцевих державних адміністрацій за умови створення в їх структурі спеціального підрозділу зі штатом спеціалістів у сфері екології[103, с.148].

Відповідно до статті 2, пункту 9 статті 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Закону України «Про відходи», на виконання постанови Кабінет Міністрів України від 03.08.1998 року №1217 «Про затвердження Порядку виявлення та обліку безхазяйних відходів» та з метою запобігання або зменшення обсягів утворення відходів, удосконалення механізму їх обліку на території створюються відповідні комісії, які займаються цією справою. Відповідно до ст. 12, відходи, що не мають власника або власник яких невідомий, вважаються безхазяйними. Однак, як слушно відмічає І. Каракаш, чітко кажучи, безхазяйних відходів бути не може [8, с. 46 - 47]. Власниками безхазяйних відходів, що знаходяться на території територіальної громади, є територіальні громади, а власницею безхазяйних відходів, що знаходяться на території України, яка не належить певній територіальній громаді, є держава. Слушно відмічається не визначеність на рівні закону конкретного органу, який було б уповноважено від імені держави здійснювати повноваження власника на відходи, що належать державі. Згідно із Законом „Про відходи”, від імені держави управління відходами, що є державною власністю, здійснюється Кабінетом Міністрів України. Однак, спеціально уповноваженими органами у цій царині є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та МОЗ України та їх структур на місцях.

Але, повноваження останніх в основному зводяться до здійснення координаційних, контрольних, дозвільних, інформаційних та інших функцій, що ніяк не відносяться до реалізації повноважень власності.

В результаті багатовікового досвіду була усвідомлена необхідність законодавчого обмеження повноважень приватних власників з метою захисту суспільних інтересів та охорони природних об'єктів від нераціонального використання [104, с. 175]. Необхідно відмітити, що згідно з Основним

Законом власники наділені всіма правами . Подібне положення закріплено і ст. 319 Цивільного Кодексу України [105]. У ст. 55 Закону „Про охорону навколишнього природного середовища” відзначено обов’язки власників відходів вживати заходів щодо зменшення їх обсягів.

Але не зважаючи на це, Програма поводження з твердими побутовими відходами [106] констатувала, що майже всі побутові відходи, а це близько 35 млн. куб. метрів, захоронюються на полігонах. Побутові відходи складуються у балках, ярах, долинах річок. Що свідчить про необхідність вдосконалення механізмів забезпечення здійснення власниками належного поводження з побутовими відходами.

На виконання вищезазначених прав прийнято чимало нормативно–правових актів різної юридичної сили. Однак, необхідно відмітити, що ще не створена відповідна нормативно–правова база для належної реалізації права на екологічне страхування.

Правам громадян у сфері поводження з відходами кореспондують обов’язки, які перелічено у ст. 15. Можна помітити, що дві третини статті, що розглядається, носять відсильний характер. Звичайно, з метою запобігання громіздкості, дублюванню положень нормативних актів використовуються відсильні визначення, та сфера, що розглядається, специфічна – кожна людина неминує в ній знаходитися, кожен має чітко усвідомлювати, що він мусить робити. Дійсно, лише визначення усього переліку обов’язків не забезпечить його беззаперечного виконання, але має полегшити сприйняття останнього [107, с. 46].

Однак, механізм забезпечення виконання закріпленого обов’язку ще потребує впровадження. Такі обов’язки, механізми їх реалізації слід закріплювати одночасно.

Досягнення завдань законодавства про відходи щодо забезпечення мінімального їх утворення, збільшення їх використання у підприємницькій діяльності, попередження негативному впливу відходів на навколишнє середовище та здоров’я людини без залучення до цих процесів громадян не

можливо. Тому слід закріпити у Законі „Про відходи”, зокрема, обов’язок фізичних осіб вживати заходів щодо попередження утворення відходів, зменшення небезпечності побутових відходів, роздільного збирання, утилізації відходів, виникнення яких не вдалося попередити. Слід відмітити, що перелік обов’язків громадян, на відміну від переліку їх прав, сформульовано як невичерпний. Думається, що перелік прав у Законі „Про відходи” теж має бути невичерпним. Адже всі права, що передбачено, зокрема, у ст. 9 Закону „Про охорону навколишнього природного середовища” можуть реалізовуватися і у сфері поводження з відходами.

Доречно також відмітити права фізичних осіб, які отримують або мають намір отримати послуги централізованого водовідведення та вивезення побутових відходів, прибирання прибудинкової території, надані ст. 20 Закону „Про житлово-комунальні послуги”, про який вже йшлося вище.

3.2. Запобігання утворенню побутових відходів .

Розглянемо існуючі нормативно–правові вимоги щодо здійснення операцій поводження з побутовими відходами. Перш за все необхідно відмітити, що такі вимоги, передбачені Законом „Про відходи”, особливо не відрізняються від вимог щодо поводження з іншими видами відходів, оскільки в даному законі поводження з побутовими відходами окремо не виділене. Такий стан справ є недоліком, і як вважає В. Юрескул [107, с. 47]. у Законі варто закласти підґрунтя основ поводження з побутовими відходами. Це пов’язано в першу чергу із особливостями цього виду відходів через специфіку зазначеного виду відходів та специфіки поводження з ними. Вбачається за доцільне Закон „Про відходи” доповнити статтею „Вимоги щодо поводження з побутовими відходами”.

Серед основних завдань законодавства про відходи, передбачених Законом „Про відходи”, - забезпечення мінімального їх утворення (п. г ст. 3). Ми уже зазначали у попередньому підрозділі про основні напрями державної політики у сфері поводження з відходами, до яких належить зведення до

мінімуму утворення відходів та зменшення їх небезпечності (п. б ч. 2 ст. 5). Заходи стимулювання утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення (ст. 40) та важливі заходи організаційного характеру щодо забезпечення утилізації відходів і зменшення обсягів їх утворення (ст. 38) орієнтовано на суб'єктів господарської діяльності, залишаючи поза увагою фізичних осіб - утворювачів побутових відходів. Нажаль, жодних зобов'язань таких осіб щодо запобігання утворенню та зменшення обсягів утворення відходів Законом „Про відходи” не передбачено, також не закріплюється обов'язок фізичних осіб вживати заходів щодо зменшення небезпечності побутових відходів.

Вимога щодо запобігання утворенню РПВ чинним законодавством прямо не передбачається. Думається, що вона здійснюється шляхом встановлення вимог до раціонального використання питної води. Згідно ст. 22 Закону „Про питну воду та питне водопостачання” від 10 січня 2002 р. [23], споживачі питної води зобов'язані раціонально використовувати питну воду. Вбачається необхідним розроблення і закріплення вимог щодо запобігання утворенню РПВ.

Часто відповідальність за кількість та токсичність відходів перекладається на людей, які займаються управлінням відходами й повинні забезпечувати контроль у цій сфері. Але вони, як правило, пасивні „одержувачі проблем”, що виникли у процесі діяльності інших. Оскільки відходи пов'язані зворотним зв'язком із ширшою промисловою системою (через повторне використання та переробку), відповідальність за відходи має повернутися до тих, хто ці відходи створює [2, с. 39-40]. Сучасне виробництво бере від природи 100 одиниць речовини, а використовує лише 4-5, інші викидаються у НПС у вигляді відходів та отруйних речовин [108, с. 77]. Зазначається, що існуюча система поводження з відходами тільки декларує зростання обсягів відходів, що повертаються до матеріального виробництва, як вторинні ресурси, вона не розглядає умови створення та впровадження абсолютного рециклінгу природних ресурсів у техногенній сфері [109, с. 380].

За суб'єктами господарської діяльності у сфері поводження з відходами вже закріплено обов'язок запобігати утворенню та зменшувати обсяги утворення відходів (п. а ст. 17), однак не уточнюється положення про те, яким чином це робити. З цього приводу вбачаються досить прогресивними положення концепції „Zero Waste”, згідно якої передбачається максимізація збереження матеріалів, лише обґрунтоване виробництво та чисті технології. Розрізняють два основні цикли: біологічний цикл для продуктів, що складаються із здатних до біологічного розкладання матеріалів, які можуть бути безпечним чином повернені у НПС після закінчення терміну їх корисного використання і здатні зробити внесок у відновлення родючості ґрунту; та технічний цикл, утворюваний матеріалами, на 100% придатними для повторного використання, вони розробляються таким чином, що можуть залишатися у системах із замкнутим контуром впродовж всього свого життєвого циклу. Вироблення залишкових продуктів, які неможливо використати або спожити способами, прийнятними з точки зору екології, у довгостроковій перспективі поступово повинне бути припинене [2, с. 36, 38]. Такий підхід розглядається як перспективний напрям розвитку законодавства ЄС.

Прикладом впровадження зазначеної концепції може бути Німеччина, де діє закон „Про господарство замкнутого циклу і відходи”, прийнятий 27 вересня 1994 р., згідно з яким заходами щодо запобігання утворенню відходів є випуск маловідхідної продукції і стимулювання споживачів до її придбання. Виробник несе відповідальність за продукт, який повинен відповідати вимогам господарства замкнутого циклу: вироби повинні використовуватися багато разів, мати довготривалий термін служби, після закінчення використання бути придатними для нешкідливої утилізації або видалення; переважне використання вторинних ресурсів при виготовленні виробів; маркування виробів, що містять шкідливі речовини, для забезпечення екологічно безпечної утилізації або видалення; вказівки на можливість або

обов'язок повернення, повторного використання; прийом виробів і відходів, що залишаються після використання [110, с. 84-86].

Вітчизняні прихильники концепції „Zero Waste” пропонують спроможність до утилізації покласти в основу класифікації відходів, продукції, технологій та виробництв, ця спроможність повинна бути покладена в основу загальної оцінки результатів матеріального виробництва та критеріїв відбору технологій, продукції для потреб виробництва і споживання.

При впровадженні вищезазначеної концепції запобігання утворенню відходів на рівні національного законодавства необхідно враховувати, що Україна не ізольована від торгівельних відносин з іншими державами, в результаті яких на територію України потрапляє багато різноманітних предметів та матеріалів, зокрема, пакувальних матеріалів і тари. Серед заходів щодо запобігання або зменшення обсягів утворення відходів у п. г ст. 31 Закону „Про відходи” передбачена важлива річ, яка пов'язана із розробкою системи поводження із пакувальними матеріалами і тарою, завезеними за кордону. Порядок збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації використаної тари (упаковки), є обов'язковим для виконання юридичними особами всіх форм власності, які є імпортерами продукції у тарі (упаковці), однак, окремих положень щодо імпортерів продукції у тарі (упаковці) в зазначеному порядку, а також спеціальних нормативно-правових актів із зазначеного питання не прийнято. Вбачається доцільним прийняття окремого нормативно-правового акта, який би регулював поводження з імпортними пакувальними матеріалами і тарою.

У п. е ст. 31 Закону „Про відходи” задля запобігання або зменшення обсягів утворення відходів передбачено запровадження цілого циклу інформаційного, науково-методичного забезпечення тих, хто виробляє відходи та перспективи можливостей зменшення обсягів утворення відходів. Сьогодні відносно побутових відходів такої системи, нажаль, не створено. Дану прогалину в рамках реалізації пілотних проектів намагаються

заповнювати громадські організації, однак їх можливості обмежені. Актуальним є розроблення та впровадження подібної системи на загальнодержавному рівні.

Одним з варіантів вирішення проблемної ситуації з ТПВ, що склалася у нашій країні є роздільне їх збирання. Забезпечення отримання вторинних ресурсів від громади та зменшення їх кількості забезпечує роздільна система збору окремих складових ТПВ. Додаткові витрати на впровадження такої системи цілком окупаються за рахунок утилізації вторинних ресурсів [11, с. 112]. Користь розподілу ТПВ населенням виявляється зокрема в наступному: не потрібно витрачати значні кошти на складні технології розподілу відходів; зменшиться навантаження на полігони ТПВ; зберігатимуться природні ресурси; поліпшиться екологічний стан територій; у рішенні проблеми прийматимуть безпосередню участь саме ті, хто її створює; ця схема сприятиме підвищенню рівня екологічної культури серед населення, створити стимули для зменшення кількості відходів; здійснюватиметься забезпечення вітчизняного товаровиробника дешевою сировиною.

Відповідно до ст. 55 Закону „Про охорону навколишнього природного середовища”, повинні вживатися ефективні заходи суб’єктами права власності на відходи щодо мінімалізації утворення відходів, а також для їх утилізації, знешкодження або розміщення. Відповідно до ст. 33 Закону „Про відходи” забороняється змішування відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія.

Запровадження комплексного підходу до регулювання поводження з побутовими відходами на рівні громад та окремих домогосподарств є сьогодні нагальною проблемою. Воно потребує участі всіх зацікавлених сторін та запровадження нових ефективних економічно доступних екологічно дружніх технологій і широкої просвіти населення.

Значення економічного регулювання у вирішенні проблем охорони НПС має два основні аспекти. По-перше, функціонування економічного механізму є джерелом фінансування заходів щодо охорони НПС. По-друге, застосування

відповідних економічних заходів впливає на юридичних і фізичних осіб, стимулюючи їх виконувати екологічні вимоги. Названі аспекти визначаються й як функції забезпечення раціонального природокористування і охорони НПС і стимулювання екологічної діяльності [111, с. 301].

Розділом VII Закону „Про відходи” «Економічне забезпечення заходів щодо утилізації відходів і зменшення обсягів їх утворення» встановлює ці заходи. З приводу назви розділу доцільно погодитися з Н.О. Максименцевою щодо її розширення шляхом додавання положення про уникнення утворення відходів, оскільки це першочергове завдання у сфері поводження з відходами [1, с. 103]. В цьому розділі визначаються організаційно-економічні заходи щодо утилізації відходів і зменшення обсягів їх утворення (ст. 38), стимулювання заходів у зазначеній сфері (ст. 40), а також їх фінансування (ст. 41).

На думку Г.В. Буднік, плату за розміщення відходів включати до складу платежів за забруднення НПС поруч з платежами за скиди і викиди шкідливих речовин у водний і повітряний басейни є взагалі некоректним, оскільки, якщо відходи розміщуються в спеціально створених об'єктах, які забезпечують дотримання санітарних і екологічних нормативних вимог і безпеку для НПС, втрачається аспект плати, пов'язаний із забрудненням НПС [112, с. 48-49]. Крім того, якщо розміщення відходів у спеціально створених місцях повністю не виключає можливості забруднення повітря чи водних об'єктів, то виходить, що окремо мають стягуватися збори за забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів. Дослідники приходять до висновку, що плату за розміщення відходів в Україні слід точніше кваліфікувати як плату за екологічний ризик, пов'язаний з розміщенням відходів. Останнє підтверджується міжнародною практикою і формально виводить збори за розміщення відходів з-під дії законодавчих актів, що стосуються забруднення НПС.

Г.П. Виговська вважає що має бути співмірними платіж за розміщення відходів і стимулювати зменшення утворення відходів [14, с. 87]. Н.О. Максименцева слушно відмічає доцільність внесення зміни до Порядку

нарахування збору за розміщення відходів, в частині підвищення розміру нормативу збору й установлення його пропорційно рівню екологічної небезпеки відходів, що утворюються, крім того, закріпивши можливість коригування суми збору у залежності від запровадження новітніх технологій та зниження класу небезпеки відходів, що утворюються внаслідок такої діяльності [1, с. 114].

Аналізуючи методичні підходи до розробки величини зборів, стягуваних за забруднення НПС, слід зазначити, що у складі відходів не передбачене виділення РПВ. Разом з тим накопичення їх достатньо актуальна проблема для багатьох районів України [95, с. 123].

Не можна не погодитися, що існуючі рівні платежів за розміщення відходів і штрафів за порушення відповідного порядку недостатні як для стимулювання ефективнішого управління відходами, так і для створення грошового фонду з вирішення таких питань [112, с. 47].

Що стосується плати за забруднення НПС, то в Україні як і в більшості інших країн, її розмір теоретично зв'язується з об'ємом завданого збитку за принципом „забруднювач платить”. Але, як зазначає В. Міщенко, на практиці утворився дуже значний розрив між проголошеними принципами плати і її нормативами, з одного боку, а також об'ємами завданого збитку і дійсними витратами на його відшкодування - з іншою [114, с. 65-66]. Діюча система платежів за забруднення спрямована фактично на збільшення з бюджету [113, с. 65-74.]. Всі ці збори є небажаними для платників і вони всіляко намагаються їх уникнути, навіть шляхом перекручування звітності, отримання пільг або звільнень від платежів [113, с. 13].

Плата за розміщення відходів стягується із суб'єктів підприємницької діяльності. У США, наприклад, використовують дві системи збирання податку за видалення відходів: за допомогою купівлі спеціальних наклейок, пакунки з відходами вивозяться тільки з такими наклейками; та плата за кількість контейнерів, ця система базується на визначенні об'єму утворюваних відходів, хоча, на жаль, плата не залежить від того чи повний контейнер чи ні.

Однак, у таких містах як Сіетл, Фармінгтон, існує система, що базується на визначенні ваги ТПВ, що дає змогу здійснювати стимулювання, а також облік кількості утворюваних ТПВ. Однак така ініціатива іде у розріз з існуючими процесами реформи законодавства

Відповідно до ч. 2 ст. 14 Закону „Про житлово-комунальні послуги” ціни/тарифи на комунальні послуги та послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, до яких відносяться послуги з централізованого водовідведення, вивезення побутових відходів, прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, формуються і затверджуються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень . Слід зазначити, що існують складнощі з розподілом повноважень вищезазначених органів у цій сфері . Порядок формування та затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги передбачено ст. 31 Закону „Про житлово-комунальні послуги”.

Закон „Про житлово-комунальні послуги”, поділяючи житлово-комунальних послуги залежно від функціонального призначення, і в першій групі – групі комунальних послуг - називає вивезення побутових відходів, і в другій - послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (ст. 13). Вбачається доцільним уточнити саме в цих нормативно-правових актах в якому випадку діє кожен з вищезазначених порядків.

Вбачається, що це половинчасті заходи. Можна вести мову про введення місцевого податку або збору з утворювачів побутових відходів. Це дало б можливість бачити витрати необхідні на поводження з побутовими відходами, спостерігати їх залежність від кількості їх утворення та за допомогою встановлення залежності диференційованої плати за певну кількість утворюваних побутових відходів впливати на мінімізацію їх кількості та збільшення рівня утилізації вторинних ресурсів.

Одним із нових економічних інструментів, який активно застосовується у світовій практиці, є податок на продукт. Для чого ж запроваджується такий податок , впершу чергу з метою зменшення шкідливого впливу на навколишнє

середовище. Застосувати в Україні податок на екологічно шкідливу в споживанні продукцію Т.П. Галушкіна пропонує у вигляді так званого, екологічного акцизу [115, с. 106]. Через такий збір товари стають менш конкурентоспроможними на ринку.

В економічно розвинутих країнах, де перевагу віддають ринковим важелям, ефект від застосування екологічних податків для стимулювання зниження забруднення довкілля досить різний. Так, у Німеччині податок на токсичні відходи у 1991-1993 рр. сприяв зниженню об'ємів токсичних відходів до 20-45%, у Голландії впровадження у сільській місцевості, плати за відходи сприяло зниженню об'єму ТПВ на 10-20%, а у Франції платежі за забруднення мають помірний ефект, оскільки податки нижчі, ніж витрати на зменшення забруднення [116, с. 38]. Прикладом успішного запровадження екологічного податку є введений у Великобританії у 1996 р. податок на захоронення відходів, який сплачується операторами звалищ. Головна мета податку - гарантувати, що екологічні витрати на видалення відходів визнані, це - також джерело доходу для центрального уряду. Передбачено схему, за якою оператор звалища може отримати можливість частково (до 20 % від загальної суми податку) не сплачувати податок у випадку, коли він впроваджує природоохоронні заходи, схвалені Правилами, які регулюють податок на звалища. Такими заходами можуть бути очищення забруднених земель, створення громадських місць відпочинку та жител для диких тварин, реставрація історичних будівель та церков, що знаходяться поблизу звалища. Відмічається, що сплата податку на звалище не призвела до суттєвого зменшення кількості утворюваних відходів через низькі ставки податку та можливості їх уникнення, однак, у поєднанні з іншими механізмами, він сприяє попередженню утворення відходів та забезпечення їх утилізації. У Франції передбачені більш суворі вимоги: особа, яка експлуатує звалища, повинна надати фінансові гарантії відповідного розміру щодо покриття втрат у разі настання нещасних випадків [23, с. 155]. Застосування подібного заходу було б корисним для України.

Слід звернути увагу на те, що у ряді країн Європи через затримки з отриманням коштів учасниками обігу використаної упаковки і нецільове використання цих коштів розпорядниками бюджету відмовилися від податкової форми збору платежів. За системою „Зелена крапка”, в яку зараз входять кошти для збору, утилізації та поховання використаної упаковки, поступають не в бюджети країн, а на рахунки некомерційних організацій, контрольованих Об'єднаннями промисловості (платниками), представниками муніципальних підприємств-складальників, підприємств-сортувальників ТПВ, підприємств, що займаються похованням залишків відходів, що не можуть бути утилізовані. Загальний контроль за діяльністю цих некомерційних організацій здійснюється представниками урядових органів. Завдяки контролю всіх зацікавлених сторін і участі фіскальних органів в контролі за платежами підприємств, забезпечується достатньо повний збір платежів і цільове використання зібраних коштів, а так само справедливий розподіл зібраних коштів по регіонах, де фактично утворюються відходи. Система працює ефективно, що підтверджується зниженням нормативів відрахувань підприємств за використання різних пакувальних матеріалів на основі загальних нормативів і на рахунок впровадження прогресивних технологій. Така система вперше була введена у Німеччині в 1990 р., у Франції, Австрії - в 1993 р., у Бельгії - в 1994 р., у Люксембурзі - в 1995 р., в Іспанії - в 1996 р., у Португалії - в 1997 р., в Ірландії - в 1998 р., в 2000 р., одночасно в Чехії, Латвії і Норвегії, в 2001 р. - в Угорщині, Швеції, Канаді, в 2002 р. – у Польщі і Греції. У 2000 р. через систему вдалося зібрати 95 % алюмінієвої упаковки, поміченої «зеленою крапкою», 67 % тетрапаку, 93 % пластика, 91 % скла [110, с. 89]. Подібні заходи доцільно було б впровадити і в Україні.

Слід зазначити, що відмічається низька питома вага природоресурсних податків, зборів і платежів, що суттєво впливає на витрати з адміністрування цих податків, посилюючи витратний характер податкової системи та знижуючи її ефективність [117, с. 77]; констатується, що інститут місцевих податків зовсім не враховує екологічну компоненту.

Фахівцями відмічається, що механізм надання податкових, кредитних та інших пільг при реалізації маловідхідних технологій й створенні потужностей з переробки відходів опинився у заблокованому стані. Одним з варіантів поліпшення ситуацій у цій сфері Т.П. Галушкіна пропонує надати підприємствам, які здійснюють введення ресурсозберігаючих технологій за власні кошти, право не платити податок на прибуток у перший рік роботи, у другий і третій роки роботи сплачувати податок на прибуток у розмірі відповідно 25 і 50% від основної ставки. Позитивним може бути застосування досвіду Фінляндії, де, якщо компанія з переробки сміття захоче придбати спеціальний прес вартістю до \$500 тис, їй достатньо пред'явити відповідні документи, і державний банк надає необхідну суму як кредит [115, с. 21].

Отже, варто удосконалити порядок надання пільг підприємствам які утилізують та переробляють відходи.

Як зазначає Є. Хлобистов [118, с. 125-126], проведений аналіз фондів охорони НПС показує, що кошти використовуються нераціонально. Незважаючи на обмеженість коштів на природоохоронну діяльність, має місце значний залишок невикористаних коштів на кінець року. А місцеві ради, якщо і виділяють кошти на природоохоронні заходи, то лише ті, що мають місцеве значення, без урахування інтересів сусідів. З різних обставин відсоток підприємств-платників до Фонду не перевищує 40% від загальної кількості забруднювачів. Кошти часто використовуються не за цільовим призначенням та не за пріоритетними напрямками, незважаючи на те, що Переліком природоохоронних заходів (при усіх його недоліках) напрямки та зміст заходів визначено конкретно [109, с. 382]. Організація обліку та контролю, що створена Держказначейством, значно ускладнює обслуговування рахунків та перешкоджає мобільному використанню коштів па поточні потреби задля максимально ефективною реалізації природоохоронних програм, що можуть змінюватися у порівнянні з попередніми планами [118, с. 128-129]. Включення фондів НПС до складу бюджетів фактично призвело до ситуації, при якій бюджетні фонди працюють без статусу юридичної особи. Вони не мають

свого управління, окремих позабюджетних рахунків і мало чим відрізняються від інших складових бюджетів. Добровільні внески на конкретні природоохоронні цілі практично не в змозі бути інвестовані цільовим порядком через фонди, бо можуть «розчинитися» у бюджеті [118, с. 128-129, 131].

Центральною ідеєю реформування економічного механізму є створення відособленого позабюджетного фонду щодо поводження з відходами. Вона відповідає західному досвіду і перекликається з уявленнями ряду українських фахівців і в цілому потребує підтримки незалежно від того, чи будуть створені нові механізми формування такого фонду чи ні. Низкою фахівців пропонується створення в Україні Екологічного банку. Досвід створення екологічних банків у Польщі довів ефективність такої практики. Насамперед ці структури забезпечують дофінансування програм охорони природи, часткове фінансування яких здійснюється державою.

Впровадження системи екологічного страхування на сучасному етапі є загальносвітовою тенденцією [119, с. 33]. Метою екологічного страхування є захист екологічних інтересів громадян, майнових інтересів юридичних осіб і публічних утворень від дії чинників природного і техногенного характеру, що мають властивість екологічного ризику.

Як слушно зауважує І.А. Сааджан [120, с. 74, 81], страхування екологічних ризиків слід здійснювати на всіх етапах формування цього ризику, включаючи як виробництво, так і споживання і розглядати з позицій діалектичного розвитку залежно від геополітичних, економічних соціальних і науково-технічних чинників, суб'єктивних і об'єктивних переваг, інших кон'юктуроутворюючих параметрів в умовах ринкової ситуації, що варіює. Розробка нормативної бази платежів повинна базуватися на оцінці можливої шкоди при розфасовці, споживанні, зберіганні продукції і утилізації побутових відходів.

Значною проблемою економічних механізмів у сфері поводження із побутовими відходами Г.І. Балюк вважає фактичну відсутність економічного

механізму тілення у життя Закону „Про відходи”. [121, с. 28-31]. Тут у пригоді стане саме досвід багатьох країн, а також і психологічний фактор, так як у результаті екологічно вагоме рішення, як законодавче так і організаційно управлінське, приймаються конкретними людьми [135].

Таким чином підсумовуючи вищевикладене варто звернути увагу на такі моменти, що основними принципами права власності на відходи є: принцип відповідальності власника відходів за всі ризики пов’язані із утворенням, збиранням, перевезенням, збереженням, захороненням аж до преходу права власності до іншого власника; принцип обов’язку власника відходів відмовитись від них у випадках передбачених законодавством; принцип заборони вільної відмови власника від права власності на відходи; принцип матеріальної відповідальності власника відходів за їх преробку чи утилізацію у випадках передбачених законом

У розділі пропонується закріпити у законі „Про відходи” зобов’язання фізичних та юридичних осіб застосовувати заходи щодо попередження утворенню відходів, забезпечити роздільне їх збирання, утилізації відходів. Крім того необхідно вживати заходів щодо зменшення небезпечності побутових відходів..

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження досягнуто наступних висновків:

Поводження з побутовими відходами визначається як діяння, що впливають на життєвий цикл відходів, їх дію на стан навколишнього природного середовища і здоров'я людини. Впорядкування суспільних відносин, забезпечення реалізації необхідних інтересів громадян, впровадження в гадузь поведження з побутовими відходами інноваційних наукових досягнень можливе із допомогою правового регулювання.

В даному дослідженні нормативно–правові акти у сфері поведження з побутовими відходами класифікуються за декількома основами.

Так за предметом правового регулювання їх можна поділити на:

акти, що складають основи правового регулювання в цій сфері(загального характеру);

акти, предметом регулювання яких є поведження з відходами;

акти, предметом регулювання яких є здійснення управління у сфері поведження з відходами;

акти, що регулюють вимоги щодо поведження з відходами, як складову правового режиму охорони окремих природних ресурсів;

акти, що забезпечують регулювання складових економічного механізму;

акти, присвячені юридичної відповідальності за здійснення правопорушень у зазначеній сфері;

міжнародні нормативно–правові акти, які стали частиною національного законодавства.

Сьогоднішній стан у зазначеній сфері характеризується недосконалістю законодавства та іншими проблемами , в тому числі і в екологічій галузі.

Останнім часом лобіюється цілий ряд законів, які мають кардинально змінити ситуацію. Є необхідність в усунення дублювань і суперечностей щодо визначення повноважень більш ніж трьох десятків органів влади.

Затверджені програми та стратегії у сфері поводження з побутовими відходами не виконуються належним чином, не приділяється уваги поводженню з небезпечними побутовими відходами, не передбачаються ініціативи щодо запобігання утворенню рідких побутових відходів.

Актуальним залишається питання щодо переходу від фіксування фактично утворюваної кількості твердих побутових відходів у якості їх нормативів, до встановлення нормативів утворення побутових відходів з врахуванням законів існування екосистем та регулювання якості навколишнього середовища, дотримання виробниками принципу застосування найкращих доступних технологій.

Доводиться можливість закріплення юридичних процедур оприлюднення проектів законодавчих актів у сфері поводження з побутовими відходами, форм та порядку їх обговорення громадськістю, внесення пропозицій, проведення відкритих громадських слухань. Вказується на необхідність удосконалення системи статистичного обліку відходів, яка б відповідала практиці Європейського Союзу.

З аналізу чинного законодавства випливає, що, чітко кажучи, безхазяйних відходів в Україні бути не може. Та й саме поняття безхазяйні варто змінити н український термін безгосподарні.

Вдосконаленню поводження з відходами, як об'єктом права власності, розширить відповідальність підприємців, які продукують відходи і сприятиме визначення конкретного органу, уповноваженого від імені держави здійснювати повноваження власника на побутові та промислові відходи, що належать державі.

У чинному законодавстві обов'язки громадян у сфері поводження з відходами чітко не визначені. В цьому контексті було б добре закріпити у законі „Про відходи” обов'язок фізичних осіб вживати заходів щодо запобігання утворенню відходів, роздільного збирання, утилізації відходів, виникнення яких не вдалося попередити, вживати заходів щодо зменшення

небезпечності побутових відходів, а також зазначити невичерпний характер переліку їх прав.

Наголошується на впровадженні у чинне законодавство новітньої концепції поводження з відходами – концепції „Zero Waste”, згідно якої виробництво продуктів, для яких не існує безпечних технологій переробки, у довгостроковій перспективі повинне бути повністю припинене.

Пропонуються заходи вдосконалення прийнятих нормативно-правових актів з впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, які наразі обмежують потенційні можливості такого впровадження. Потребує вдосконалення правове регулювання утилізації використаної тари (упаковки).

Задля подальшої реалізації Національної стратегії управління відходами, ухваленої Урядом наприкінці 2017 року, необхідно прийняти рамковий Закон України «Про управління відходами» і ще 9 секторальних законів у сфері, що стосуються відходів упаковки, електричного та електронного обладнання тощо. Наразі вкрай важливо забезпечити ефективне виконання Стратегії із залученням усіх зацікавлених осіб

Україні варто продовжувати інтегрувати та адаптувати законодавство ЄС щодо управління відходами відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС. А також необхідно прийняти та впровадити низку законодавчих норм, що дозволять запровадити комплексне перероблення відходів. Зокрема, йде мова про перероблення відходів, як про окрему галузь та створення умов для залучення інвестицій, що дозволять збудувати сміттєпереробні потужності

Сприятливі заходи запобіганню утворення відходів можуть, як індивідуальне компостування, так і зміна дизайну певних продуктів (наприклад капсул для кави), створення можливостей для доступу до питної води в громадських місцях (для мінімізації кількості пластикових пляшок), відкриття ремонтних майстерень, пунктів збору бувших у використанні речей, які можуть бути повторно використані, запровадження системи зелених закупівель для муніципалітетів, затвердження муніципалітетом правил та стандартів

проведення публічних заходів, розробка програми поводження із відходами їжі тощо.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максименцева Н. О. Проблеми законодавчого забезпечення економіко-правового механізму у сфері поводження з відходами. Сотрудничество для решения проблемы отходов : материалы II Междунар. конф. (9—10 февр. 2005 г., Харьков) URL: <http://www.waste.com.ua/cooperation/2005/index.html> (дата звернення 22.10.2020 р.)
2. Мюррей Р. Цель — Zero Waste / Робин Мюррей ; [пер. с англ. В. О. Горницкого]. М. : Совет Гринпис, 2004. 229 с.
3. Берлінг Р. З. Державне управління поводженням з твердими відходами : дис. ... канд. екон. Наук. ; Нац. ун-т "Львівська політехніка". Львів, 2004. 209 с.
4. Андрейцев В. І. Конституційно-правові засади національної екологічної безпеки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2001. Вип. 41. С. 5—20.
5. Андрейцев В. І. Поняття та види цивільної відповідальності в інноваційних правовідносинах. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2002. Вип. 45. С. 68—74.
6. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук.-практ. посіб. К. : Знання-Прес, 2002. 332 с.
7. Андрейцев В. І. Правові проблеми доступу до інформації та правосуддя в контексті міжнародних конвенцій. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2003. Вип. 50. С. 55—64
8. Каракаш И. И. Право собственности на производственные и бытовые отходы. Проблемы сбора, переработки и утилизации отходов : сб. науч. ст. М-во охраны окружающей природ. среды Украины [и др.]; отв. ред.: Т. А. Сафранов, Е. Р. Губанова. Одесса, 2000. С. 44—47.

9. Каракаш И.И. Право собственности на производственные и бытовые отходы. Правовое регулирование аграрно-земельных и природоресурсово-экологических отношений : сб. избр. ст., докл. и рец. (1997—2007); Одес. нац. юрид. акад. Одесса, 2007. С. 194—198.

10. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях : навч. посіб.Х. : Ксилон, 2006. 245 с.

11. Бондар Л. О. Поняття відходів за законодавством України. Причорноморський екологічний бюлетень. 2002. № 3. С. 87—90.

12. Бондар Л. О. Проблеми удосконалення карної відповідальності за екологічні злочини. Проблеми реалізації кримінальної відповідальності: кримінально-правові та кримінально-виконавчі аспекти : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (Одеса, 2 квіт. 2007 р.) . Одес. юрид. ін.-т Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Одеса, 2007. С. 8—10.

13. Виговська Г. П., Міщенко В. М. Поводження з відходами в Україні: підсумки і перспективи. Сотрудничество для решения проблемы отходов : материалы V Междунар. конф. (2—3 апр. 2008 г., Харьков) . НГО "ЭкоИнформ" [и др.]. Х., 2008. С. 17—20.

14. Виговська Г. П., Маковецька Ю. М. Регіональні аспекти використання відходів як вторинної сировини. Проблеми збору, переробки та утилізації відходів : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (25—26 жовт. 2007 р., Одеса) М-во охорони навколиш. природ. середовища України [та ін.] ; відп. ред. В. М. Небрат. Одеса, 2007. С. 28—33.

15. Виговська Г. П., Міщенко В. М. Стандартизація у сфері поведження з відходами. Сборник научных статей к IV Международной научно-практической конференции "Проблемы сбора, переработки и утилизации отходов" (28—29 марта 2002 г., Одесса) Одес. центр науч.-техн. и экон. информации ; отв. ред. Б. М. Кац. Одесса, 2002. С. 36—40.

16. Виговська Г. П. Сучасні стратегічні пріоритети управління відходами: стан реалізації в Україні, проблеми та перспективи. Сборник научных статей к V Международной научно-практической конференции

"Проблемы сбора, переработки и утилизации отходов" (8—9 апреля 2004 г., Одесса). М-во охраны окружающей природ. среды Украины [и др.] ; отв. ред.: Т. А. Сафранов, Е. Р. Губанова. Одесса, 2004. С. 80—90.

17. Бройде З.С. Беспалов Ю.Г. Совершенствование нормативно-правовой базы и системы управления в сфере обращения с отходами Сотрудничество для решения проблемы отходов : тез. докл. конф. с междунар. участием, 5—6 февр. 2004 г. (Харьков) .Независимое агентство экол. информации [и др.]. Х., 2004. С. 186—188

18. Касимов А.М. Семенов В. Т. , Коваленко А. М. Твердые бытовые отходы. Проблемы и решения. Технологии. Оборудование: (учеб. пособие) Х.: ХНАГХ, 2006. 301 с.

19. Гриценко А. В. Технологические основы промышленной переработки отходов мегаполиса : [учеб. пособие для студентов вузов] ; Харьк. нац. автомобил.-дорож. ун-т. Х. : ХНАДУ, 2005. 339 с.

20. Бондар О. І. Горох М. П., Корінько І. В.. Утилізація та рекуперація відходів : навч. посіб. К.; Х.: ДЕІ-ГТІ, 2005. 460 с.

21. Сметанин В.И. Защита окружающей среды от отходов производства и потребления : учеб. пособие для студентов вузов. М.: Колос, 2003. 229 с.

22. Цветкова Г. Участь громадськості у вирішенні проблем покращення доступу до безпечної питної води та умов санітарії у сільській місцевості України. Матеріали науково-практичної конференції ІV Міжнародного водного форуму "AQUA UKRAINE-2006", 3—6 жовтня 2006 р. / М-во охорони навколиш. природ. середовища України [та ін.]. К., 2006. С. 478—480.

23. Малышева Н. Р. Гармонизация экологического законодательства в Европе. К. : КІТ, 1996. 232 с.

24. Пovyакель Л. И., Кривенчук В. Е., Смердова Л. Н. Оценка опасности отходов, образующихся в процессе эксплуатации автотранспорта. Проблемы збору, переробки та утилізації відходів : зб. матеріалів міжнар.

наук.-практ. конф. (25—26 жовт. 2007 р., Одеса) .М-во охорони навколиш. природ. середовища України [та ін.] ; відп. ред. В. М. Небрат. Одеса, 2007. С. 126—130.

25. В будущее без мусора!: сб. ст. Обществ. орг. "МАМА-86—Одесса". Одеса : [б. и.], 2006. 48 с.

26. Козін С. В. Питання впорядкування міжвідомчих відносин у сфері поводження з відходами . Відходи виробництва та споживання : зб. інформ.-аналіт. матеріалів для органів місцевого самоврядування, міністерств, відомств, що регулюють сферу поводження з відходами, та підприємницьких структур.М-во охорони навколиш. природ. середовища України [та ін]. 2006. Вип. 1. С. 143.

27. Отходы. Вопросы и ответы . Обществ. объедин. "Экопроект". Минск : Дизапресс, 2003. 26 с. (Устойчивое развитие на местном уровне. Отходы и ресурсы).

28. Пустовіт Н. А. Натисни на сміття! : метод. посіб. для вчителів. К. : Четверта хвиля, 2005. 32 с.

29. Пустовіт Н. А. Натисни на сміття!: робочий зошит для учнів 6—9 кл. К. : Імідж-прінт, 2005. 36 с.

30. Экологическое право Украины : курс лекций .под ред. Каракаша И. И. Одесса: Латстар, 2001. 478 с.

31. Екологічне право України : академ. курс : підруч. для вищ. навч. закл. [Балюк Г. І., Барбашова Н. В., Гетьман А. П. та ін.] ; заг. ред. Ю. С. Шемшученка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ. ун-т права. К. : Юрид. думка, 2005. 847 с.

32. Юрескул В. Правове регулювання поводження з побутовими відходами в Україні. дис... канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.06. Одеса, 2008. 239 с.

33. Галушкина Т. П. Экономические инструменты экологического менеджмента : (теория и практика). НАН Украины, Ин-т проблем рынка и

экон.-экол. исслед. Одесса : Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. НАН Украины, 2000. 280 с.

34. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради України від 24 серпня 1991 р. № 1427-XII . Відомості Верховної Ради. 1991. № 38. Ст. 502.

35. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР : Постанова Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. № 1545-XII . Відомості Верховної Ради. 1991. № 46. Ст. 621.

36. Про відходи: Закон України від від 05.03.1998 р. № 187/98-вр: станом на 18.12.2020 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 22.10.2020 р.)

37. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-12: станом на 18.12.2017 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua>. (дата звернення 22.10.2020 р.)

38. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII: станом на 28.11.2020 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення 22.10.2020 р.)

39. Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995 р. № 255/95-ВР: станом на 01.01.2018 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>.

40. Про металобрухт від 05.05.1999 р. № 619-XIV: Закон України станом на 15.09.2016 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua>. (дата звернення 30.10.2020 р.)

41. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р. № 1875-IV: станом на 11.06.2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 30.10.2020 р.)

42. Про хімічні джерела струму: Закон України від 23.02.2006 р. № 3503-IV: станом на 18.12.2020 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua>. (дата звернення 30.10.2020 р.)

43. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992 р. № 2498-XII: станом на 05.07.2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 25.10.2020 р.)

44. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 р. № 1393-XIV: станом на 18.12.2017 р. : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 25.10.2020 р.)

45. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР Відомості Верховної Ради України. 1994. № 36. Ст. 340.

46. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

47. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р . Офіційний вісник України. 2007. № 79. Ст. 2961.

48. Питання переробки брухту та відходів, що містять дорогоцінні метали : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 1999 р. № 383 . Офіційний вісник України. 1999. № 11. С. 66.

49. Про затвердження Програми поводження з твердими побутовими відходами : Постанова Кабінету Міністрів від 4 березня 2004 р. № 265 . Офіційний вісник України. 2004. № 10. Ст. 595.

50. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами: Постанова Кабінету міністрів України від від 13 липня 2016 р. № 446. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua>

51. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII: станом на 10.02.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 10.11.2020 р.)

52. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 10.11.2020 р.)

53. Про захоронення відходів. Директива Ради [№ 1999/31/ЄС](#) від 26 квітня 1999 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 10.11.2020 р.)
54. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР .Відомості Верховної Ради. 1995. № 24. Ст. 189.
55. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III .Відомості Верховної Ради. 2002. № 3—4. Ст. 27.
56. Лісовий кодекс України у редакції від 8 лютого 2006 р. № 3404-IV .Відомості Верховної Ради. 2006. № 21. Ст. 170.
57. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III . Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14. Ст. 97.
58. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV .Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22. Ст. 198.
59. Про охорону атмосферного повітря : Закон України у редакції від 21 червня 2001 р. № 2556-III . Відомості Верховної Ради. 2001. № 48. Ст. 252.
60. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV . Відомості Верховної Ради. 2003. № 39. Ст. 349.
61. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 37. Ст. 189.
62. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 01.01.2020 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 10.11.2020 р.)
63. Про затвердження Порядку планування та фінансування природоохоронних заходів: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 12.06.2015 р. № 194. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua> (дата звернення 15.11.2020 р.)
64. Про затвердження Порядку формування тарифу на послугу з захоронення побутових відходів: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 27.04.2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення 15.11.2020 р.)
65. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X .Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

66. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III Відомості Верховної Ради. 2001. № 25—26. Ст. 131.

67. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. № 50. С. 375.

68. Про приєднання України до Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням : Закон України від 1 липня 1999 р. № 803-XIV . Відомості Верховної Ради. 1999. № 34. Ст. 284.

69. Про ратифікацію Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 20 квітня 2000 р. № 1688-III . Відомості Верховної Ради. 2000. № 31. Ст. 243

70. Про приєднання України до Роттердамської конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі : Закон України від 26 вересня 2002 р. № 169-IV . Відомості Верховної Ради. 2002. № 46. Ст. 341.

71. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : Закон України від 29 жовтня 1996 р. № 435/96-ВР . Відомості Верховної Ради. 1996. № 50. Ст. 277.

72. Про ратифікацію Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі : Закон України від 18 квітня 2007 р. № 949-V . Відомості Верховної Ради України. 2007. № 30. Ст. 396.

73. Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) : Закон України від 2 березня 2000 р. № 1511-III . Відомості Верховної Ради. 2000. № 13. Ст. 116.

74. Про ратифікацію Конвенції про захист Чорного моря від забруднення : Постанова Верховної Ради від 4 лютого 1994 р. № 3939-XII Відомості Верховної Ради. 1994. № 23. Ст. 172.

75. Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті : Закон України від 19 березня 1999 р. № 534-XIV // Відомості Верховної Ради. 1999. № 18. Ст. 153

76. Про стан виконання законодавства у сфері поводження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення : Постанова Верховної Ради України від 6 жовтня 2005 р. № 2967-IV Відомості Верховної Ради. 2005. № 49. Ст. 525.

77. Крэмер Л. Политика переработки отходов в ЕС: тенденции и перспективы. Экологическое право. 2002. № 2. С. 45—49.

78. Малишева Н. Р. Відходи. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) [та ін.]. Т. 1: А—Г. К., 1998. С. 447.

79. Гетьман А. Термінологія екологічного законодавства: методологічні засади та перспективи уніфікації. Вісник академії правових наук. 2003. № 2/3. С. 580—592.

80. Про відходи: Проект Закону України від 17.10.2019 № 2207-2.URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/II00642A.html (дата звернення 22.11.2020 р.)

81. Корнякова Н. О. Юридичне визначення поняття та видів відходів за законодавством України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2004. Вип. 56/59. С. 123—126.

82. Проект Кодексу України про відходи № 2042 від 30.07.2002. : URL <http://www.portal.rada.gov.ua>. — Назва з екрану. (дата звернення 22.11.2020 р.)

83. Носік В. Проблеми кодифікації земельного законодавства України: тенденції та перспективи. Право України. 2006. № 11. С. 94—98.

84. Корнякова Н. Юридична природа поводження з відходами за законодавством України . Право України. 2004. № 8. С. 107—113.

85. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо поводження з побутовими відходами та стимулювання їх використання як альтернативного джерела енергії від 03.10.2017 №2149-VIII:

URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1825-17#Text> (дата звернення 22.11.2020 р.)

86. Об отходах производства и потребления : Федеральный закон от 24 июня 1998 г. № 89-ФЗ . Собрание законодательства Российской Федерации. 1998. № 26. Ст. 3009

87. Корнякова Н. Юридична природа поводження з відходами за законодавством України. Право України. 2004. № 8. С. 107—113.

88. Рябець К. Адміністративно-правове регулювання охорони навколишнього природного середовища і раціональне використання природних ресурсів: актуальні проблеми . Право України. № 3 2006. С. 97—100.

89. Заржицький О.С. Правові засади регіональної екологічної політики. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2001. Вип. 43. С. 29—33.

90. Мунтян В. Л. Правовые проблемы рационального природопользования: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук; Харьков. юрид. ин-т. Х., 1975. 49 с.

91. Трофимец С.С. Обращение с отходами : вопросы гос. контроля / С. С. Трофимец .Экологическое право. 2007. № 1. С. 25—29.

92. Проект Закону про управління відходами" №2207-1д URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69033 (дата звернення 25.11.2020 р.)

93. Правила надання послуги з поводження з побутовими відходами <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.11.2020 р.)

94. Пономарев М.В. Право собственности на отходы: правовые проблемы реализации и перехода .Журнал российского права. 2017. № 8. С. 53 – 64

95. Андреева Л.В. Коммерческое (торговое) право: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М.: КНОРУС, 2012. С. 301 – 307

96. Ермолина М.А. Принцип платности природопользования и проблемы правоприменения // Правовые вопросы строительства. 2012. № 1. С. 12 – 15
97. Дудникова А.Г. Передача права собственности на отходы: кто заплатит за НВОС? // Справочник эколога. 2018. №5. С. 40 – 45.]
98. Дудникова А.Г. О собственности на отходы Экологический вестник России. 2019 №.1 С. 40..
99. Swedish Environmental Code Ds 2000:61 of 01.01.1999 // (дата звернення 02.10.2020г.);
100. Federal Act on the Protection of the Environment (Environmental Protection Act, EPA) of 07.10.1983 // (дата звернення 22.10.2020
101. Белов А.В. Право власності на відходи: правова категорія або юридична фікція.2019.URL: <https://www.law.ru/blog/21762-pravo-sobstvennosti-na-othody-pravovaya-kategoriya-ili-yuridicheskaya-fiksiya> (дата звернення 22.10.2020 р.)
102. Цилин А.В.Принципи правового регулювання права власності на відходи в Україні.Право і суспільство 2015.№6 Ч.3. С.106-112 .
103. Цилин Р.А. Право державної власності на відходи в Україні Підприємництво.Господарство і право. 12/2017 С.148
104. Погребной А. А. Исторический опыт рационального пользования земельными ресурсами в России и зарубежных странах. Юридична освіта і правова держава : зб. наук. праць : (до 150-річчя Юрид. ін-ту ОДУ) .Юрид. ін-т Одес. держ. ун-ту ім. І. І. Мечникова ; [відп. ред. С. В. Ківалов]. Одеса, 1997. С. 168—175.
105. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV . Відомості Верховної Ради. 2003. № 40. Ст.356.
106. Про затвердження Програми поводження з твердими побутовими відходами : Постанова Кабінету Міністрів від 4 березня 2004 р. № 265. Офіційний вісник України. 2004. № 10. Ст. 595.

107. Юрескул В. Впровадження схеми окремого збирання твердих побутових відходів населенням . Право України. 2006. № 10. С. 45—48.

108. Згурская Л.О некоторых аспектах управления переработкой отходов в республике Беларусь. Підприємництво, господарство і право. 2001. № 5. С. 77—78.

109. Крайнов І. П. Впровадження інноваційної системи управління матеріальними потоками в техногенній сфері України. Матеріали науково-практичної конференції IV Міжнародного водного форуму "AQUA UKRAINE-2006", 3—6 жовтня 2006 р. / М-во охорони навколиш. природ. середовища України [та ін.]. К., 2006. С. 380—383.

110. Полимерные отходы в коммунальном хозяйстве города : учеб. пособие для вузов / В. Н. Бабаев, Н. П. Горох, Ю. Л. Коваленко [и др.] ; под ред. В. Н. Бабаева, И. В. Коринько, Л. Н. Шутенко ; Харьков. нац. акад. гор. хоз-ва. Харьков : ХНАГХ, 2004. 374 с.

111. Екологічне право України : академ. курс : підруч. для вищ. навч. закл. / [Балюк Г. І., Барбашова Н. В., Гетьман А. П. та ін.] ; заг. ред. Ю. С. Шемшученка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ. ун-т права. К. : Юрид. думка, 2005. 847 с.

112. Будник Г.В. Пути становления механизма финансирования управления отходами в Украине. Сборник научных статей к V Международной научно-практической конференции "Проблемы сбора, переработки и утилизации отходов" (8—9 апреля 2004 г., Одесса) / М-во охраны окружающей природ. среды Украины [и др.] ; отв. ред.: Т. А. Сафранов, Е. Р. Губанова. Одесса, 2004. С. 46—52.

113. Бридун Є.В. Дієвість економічного механізму реалізації екологічної політики. Енергетика: економіка, технології, екологія. — 2001. № 2. С. 11—16.

114. Міщенко В. С., Виговська Г. П., Проблеми імплементації європейського законодавства у сфері поводження з відходам 2019. URL:www.waste.com.ua (дата звернення 27.11.2020 р.)

115. Галушкіна Т. П. Экономические инструменты экологического менеджмента : (теория и практика); НАН Украины, Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. Одесса : Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. НАН Украины, 2000. 280 с.

116. Новицька О. В. Питання здійснення податкової політики в системі поводження з відходами. Сотрудничество для решения проблемы отходов : материалы IV междунар. конф., 31 янв.—1 февр. 2007 г., Харьков. Независимое агентство экол. информации (НГО "ЭкоИнформ") [и др.]. Х., 2007. С. 38—39.

117. Федчак О.М. Екоресурсні платежі як важливіший еколого-економічний механізм бюджетно-податкової системи Матеріали науково-практичної конференції IV Міжнародного водного форуму "AQUA UKRAINE-2006", 3—6 жовтня 2006 р. М-во охорони навколиш. природ. середовища України [та ін.]. К, 2006. С. 76—77.

118. Хлобистов Є. Фінансові механізми охороною довкілля та природокористуванням в Україні. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / Всеукр. екол. громад. орг. "МАМА-86". К., 2003. С. 115—131.

119. Качур Д.П. Аспекти екологічного страхування суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються поводженням з небезпечними відходами. Сотрудничество для решения проблемы отходов : тез. докл. конф. с междунар. участием, 5—6 февр. 2004 г. (Харьков) / Независимое агентство экол. информации [и др.]. Х., 2004. С. 32—34.

120. Сааджан И. А. Страхование в системе экономических механизмов обеспечения экологической безопасности : дис. ... канд. экон. наук / Сааджан Ирина Арамовна ; НАН Украины, Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. Одесса, 2002. 177 с.

121. Балюк Г.І. Стан законодавства України про відходи та проблеми його вдосконалення . Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2001. Вип. 44. С. 28-31.

**ТИПОВИЙ ДОГОВІР
про надання послуг з поводження з побутовими відходами**

_____ 20__ р.
(найменування населеного пункту)

(найменування суб'єкта господарювання, що надає послуги)
в особі

(посада, прізвище, ім'я та по батькові)
що діє на підставі

(назва документа, дата і номер)
затвердженого

(найменування органу)
(далі - виконавець), з однієї сторони, і

(прізвище, ім'я та по батькові фізичної або

юридичної особи, яка є власником (співвласником, користувачем) нерухомого майна,
або за згодою власника інша особа, яка користується об'єктом нерухомого майна,
або юридична особа, що об'єднує споживачів у будівлі)
в особі

(посада, прізвище, ім'я та по батькові)
що діє на підставі

(назва документа, дата і номер)
затвердженого

(найменування органу)
(далі - споживач), з другої сторони, уклали цей договір про нижченаведене

Предмет договору

1. Виконавець зобов'язується згідно з графіком надавати послуги з поводження з побутовими відходами, а споживач зобов'язується своєчасно оплачувати послуги за встановленими тарифами у строки і на умовах, передбачених цим договором (далі - послуги), на підставі рішення

(назва, дата та номер акта про визначення

виконавця послуг з вивезення побутових відходів)

та відповідно до правил благоустрою території населеного пункту, розроблених з урахуванням схеми санітарного очищення населеного пункту та затверджених

(назва, дата та номер акта про затвердження правил благоустрою

та схеми санітарного очищення населеного пункту)

Перелік послуг

2. Виконавець надає споживачеві послуги з поводження з твердими, великогабаритними, ремонтними і рідкими відходами.

3. Послуги з вивезення твердих відходів надаються за _____ схемою.

(контейнерною, безконтейнерною - зазначити)

4. Для вивезення твердих відходів за контейнерною схемою використовуються технічно справні _____ контейнери

(кількість)

місткістю _____ куб. метрів, що належать

(споживачеві,

виконавцеві - зазначити)

у тому числі для роздільного збирання, зокрема таких побутових відходів:

полімерні

відходи

(кількість)

контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать

_____;

(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

скло - _____ контейнерів місткістю _____ куб. метрів,

(кількість)

що належать _____;

(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

папір - _____ контейнерів місткістю _____ куб. метрів,

(кількість)

що належать _____;

(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

кольорові метали - _____ контейнерів місткістю _____ куб. метрів,

(кількість)

що _____ належать _____;
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

органічна речовина, що є у складі побутових відходів, -
_____ (кількість)

контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать _____

—;
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

вторинна сировина, що є у складі побутових відходів, -
_____ (кількість)

контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать _____

—;
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

небезпечні відходи у складі побутових відходів -
_____ (кількість)

контейнерів місткістю _____ куб. метрів, що належать _____
(назва)

—
та місцезнаходження підприємства, що одержало ліцензію на

—
здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами)

Виконавець вивозить тверді відходи за контейнерною схемою з _____ до _____ години.

5. Для вивезення твердих відходів за безконтейнерною схемою споживач зобов'язаний з _____ до _____ години та/або з _____ до _____ години виставити у місцях, погоджених з виконавцем, закриті ємкості з відходами місткістю не більш як 0,12 куб. метра.

6. Для вивезення великогабаритних і ремонтних відходів використовується _____ контейнерів місткістю 8 і більше куб. метрів, для розташування яких (кількість) споживачем відповідно до вимог санітарно-епідеміологічного законодавства відводиться спеціальний майданчик з твердим покриттям за адресою _____.

Контейнери _____ належать _____
(споживачеві, виконавцеві - зазначити)

Передача небезпечних відходів у складі побутових відходів здійснюється споживачами та виконавцями послуг з вивезення побутових відходів відповідно до вимог санітарного законодавства спеціалізованим підприємствам, що одержали ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

7. Завантаження відходів здійснюється:

твердих

_____,
(споживачем, виконавцем - зазначити)

великогабаритних

і

ремонтних

_____,
(споживачем, виконавцем - зазначити)

8. Виконавець вивозить:

рідкі відходи

_____,
(строк або за заявкою споживача - зазначити)

але не рідше ніж один раз на шість місяців;

великогабаритні

і

ремонтні

відходи

_____,
(строк або за заявкою

_____,
споживача - зазначити)

9. Тип та кількість спеціально обладнаних для цього транспортних засобів, необхідних для перевезення відходів, визначаються виконавцем.

Вимоги до якості послуг

10. Критерієм якості послуг з вивезення побутових відходів є дотримання графіка вивезення побутових відходів, правил надання послуг з поводження з побутовими відходами, інших вимог законодавства щодо надання послуг з вивезення побутових відходів.

Права та обов'язки споживача

11. Споживач має право на:

1) одержання своєчасно та належної якості послуги згідно із законодавством і умовами договору;

2) одержання без додаткової оплати від виконавця інформації про ціни/тарифи на послуги з поводження з побутовими відходами, загальну вартість місячного платежу, структуру ціни/тарифу, норми надання послуг, порядок надання послуг, графік вивезення побутових відходів;

3) відшкодування збитків, завданих його майну, шкоди, заподіяної його життю або здоров'ю внаслідок неналежного надання або ненадання послуг;

4) усунення виконавцем виявлених недоліків у наданні послуг у п'ятиденний строк з моменту звернення споживача;

5) зменшення в установленому законодавством порядку розміру плати за послуги у разі їх ненадання, надання не в повному обсязі або зниження їх якості;

6) неоплату вартості послуг за період тимчасової відсутності в житловому приміщенні (іншому об'єкті нерухомого майна) споживача та інших осіб понад 30 календарних днів за умови документального підтвердження такої відсутності;

7) перевірку кількості та якості послуг в установленому законодавством порядку;

8) складення та підписання актів-претензій у зв'язку з порушенням правил надання послуг;

9) отримання без додаткової оплати інформації про проведені виконавцем нарахування плати за послуги (з розподілом за періодами та видами нарахувань) та отримані від споживача платежі;

10) розірвання договору, попередивши про це виконавця не менш як за два місяці до дати розірвання договору, за умови допуску виконавця для здійснення технічного припинення надання послуги.

12. Споживач зобов'язується:

1) укладати договори про надання послуг у порядку і випадках, визначених законом;

2) своєчасно вживати заходів до усунення виявлених неполадок, пов'язаних з отриманням послуг, що виникли з його вини;

3) оплачувати в установленій договором строк надані йому послуги з поводження з побутовими відходами;

4) дотримуватись правил пожежної безпеки та санітарних норм;

5) у разі несвоєчасного здійснення платежів за послуги сплачувати пеню в розмірі, встановленому відповідно до пункту 23 цього договору;

6) письмово інформувати виконавця про зміну власника житла (іншого об'єкта нерухомого майна) та про фактичну кількість осіб, які постійно проживають у житлі споживача протягом 30 календарних днів від дня настання такої події;

7) забезпечити роздільне збирання побутових відходів;

8) визначати разом з виконавцем місця розташування контейнерних майданчиків, створювати умови для вільного доступу до таких майданчиків, вигрібних ям;

9) обладнати контейнерні майданчики, утримувати їх у належному санітарному стані, забезпечувати освітлення в темний час доби;

10) забезпечити належне збирання та зберігання відходів, установлення необхідної кількості контейнерів для завантаження твердих, великогабаритних і ремонтних відходів з урахуванням унеможливлення їх переповнення; утримувати контейнери відповідно до вимог санітарних норм і правил;

11) обладнати вигрібні ями згідно з вимогами санітарних норм і правил, не допускати скидання до них інших відходів.

Права та обов'язки виконавця

13. Виконавець має право:

1) вимагати від споживача обладнати контейнерні майданчики та забезпечувати утримання у належному санітарно-технічному стані контейнерів, контейнерних майданчиків та вигрібних ям;

2) вимагати від споживача своєчасно збирати та належним чином зберігати відходи, встановлювати передбачену договором кількість контейнерів з метою запобігання їх переповненню;

3) вимагати від споживача забезпечувати роздільне збирання побутових відходів;

4) припинити/зупинити надання послуг у разі їх неоплати або оплати не в повному обсязі в порядку і строки, встановлені законом та договором, крім випадків, коли якість та/або кількість таких послуг не відповідають умовам договору;

5) вимагати від споживача проведення протягом п'яти робочих днів робіт з усунення виявлених неполадок, що виникли з вини споживача, або відшкодування вартості таких робіт, проведених виконавцем;

6) звертатися до суду в разі порушення споживачем умов договору;

7) отримувати інформацію від індивідуального споживача про зміну власника житла (іншого об'єкта нерухомого майна) та фактичної кількості осіб, які постійно проживають у житлі споживача.

14. Виконавець зобов'язується:

1) забезпечувати своєчасність надання, безперервність і відповідну якість послуг згідно із законодавством про житлово-комунальні послуги та про відходи та умовами договору, у тому числі шляхом створення системи управління якістю відповідно до національних або міжнародних стандартів;

2) готувати та укладати із споживачем договори про надання послуг з визначенням відповідальності за дотримання умов їх виконання згідно з типовим договором;

3) без додаткової оплати надавати в установленому законодавством порядку необхідну інформацію про ціни/тарифи, загальну вартість місячного платежу, структуру ціни/тарифу, порядок надання послуг, графік вивезення побутових відходів;

4) розглядати у визначений законодавством строк претензії та скарги споживачів і проводити відповідні перерахунки розміру плати за послуги в разі їх ненадання, надання не в повному обсязі, несвоєчасно або неналежної якості, а також в інших випадках, визначених договором;

5) вживати заходів до усунення порушень якості послуг у строки, встановлені законодавством;

6) сплачувати споживачу у разі ненадання або надання не в повному обсязі послуг неустойку (штраф, пеню) у розмірі, встановленому відповідно до пункту 23 цього договору;

7) своєчасно реагувати на виклики споживача, підписувати акти-претензії, вести облік вимог (претензій) споживача у зв'язку з порушенням порядку надання послуг;

8) своєчасно та власним коштом проводити роботи з усунення виявлених неполадок, пов'язаних з наданням послуг, що виникли з його вини;

9) інформувати споживача про намір зміни тарифів на послуги з поводження з побутовими відходами;

10) мати укладені договори із суб'єктами господарювання, що надають послуги з перероблення та захоронення побутових відходів, та перевозити побутові відходи тільки в спеціально відведені місця чи на об'єкти поводження з побутовими відходами відповідно до правил благоустрою території населеного пункту, розроблених з урахуванням схеми санітарного очищення населеного пункту;

11) забезпечувати утримання у належному санітарно-технічному стані контейнерів у разі перебування їх у власності виконавця;

12) ліквідувати звалище твердих відходів у разі його утворення на контейнерному майданчику через недотримання графіка перевезення, проводити прибирання в разі розсипання побутових відходів під час завантаження у спеціально обладнаний для цього транспортний засіб.

Ціна та порядок оплати послуг

15. Згідно з рішенням органу місцевого самоврядування від ____ 20__ р. № ____ тариф на вивезення 1 куб. метра (тонни) відходів становить:

- твердих ____ гривень за 1 куб. метр (тонни);
- великогабаритних ____ гривень за 1 куб. метр (тонни);
- ремонтних ____ гривень за 1 куб. метр (тонни);
- рідких ____ гривень за 1 куб. метр (тонни).

16. Розрахунковим періодом є календарний місяць.

17. У разі застосування щомісячної системи оплати послуг платежі вносяться не пізніше ніж протягом останнього дня місяця, що настає за розрахунковим.

У разі застосування попередньої оплати послуг платежі вносяться за ____ місяців у розмірі ____ гривень.

18. Послуги оплачуються

(готівкою або в безготівковій формі - зазначити)

19. Плата вноситься на розрахунковий рахунок

(банківські реквізити)

через

(найменування банківської установи або виконавця)

20. У разі зміни вартості послуги її виконавець повідомляє не пізніше ніж за 30 днів про це споживачеві із зазначенням причин і відповідних обґрунтувань.

21. Наявність пільг, передбачених законодавчими актами, підтверджується

(назва документа, яким підтверджується надання пільг)

Відповідальність сторін за порушення договору

22. Сторони несуть відповідальність за порушення договору відповідно до статті 26 Закону України "Про житлово-комунальні послуги".

23. У разі ненадання або надання послуг не в повному обсязі, зниження їх якості споживач викликає виконавця послуг (його представника) для перевірки кількості та/або якості наданих послуг.

Акт-претензія складається відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1145 "Про затвердження Порядку проведення перевірки відповідності якості надання деяких комунальних послуг та послуг з управління багатоквартирним будинком параметрам, передбаченим договором про надання відповідних послуг".

За несвоєчасне внесення плати за послуги споживач сплачує виконавцю пеню в розмірі ____ відсотка суми простроченого платежу, яка нараховується за кожний день прострочення, але не вище 0,01 відсотка суми боргу за кожен день прострочення. При цьому загальний розмір сплаченої пені не може перевищувати 100 відсотків загальної суми боргу.

Нарахування пені починається з першого робочого дня, що настає за останнім днем граничного строку внесення плати за послугу відповідно до пункту 17 цього договору.

У разі ненадання або надання не в повному обсязі послуг виконавець сплачує споживачу неустойку (штраф, пеню) у розмірі _____ відсотка вартості послуг за договором за кожен окремий випадок.

Умови внесення змін до договору

24. Внесення змін до цього договору здійснюється шляхом укладення сторонами додаткової угоди, якщо інше не передбачено договором.

Якщо протягом 30 днів після отримання додаткової угоди про внесення змін до договору виконавець/споживач, який одержав таку угоду від споживача/виконавця, не повідомив про свою відмову від внесення змін до договору та не надав своїх заперечень або протоколу розбіжностей до нього і при цьому виконавець не припинив надання послуги споживачу (споживач вчинив дії, які засвідчують його волю до продовження отримання послуги від цього виконавця (у тому числі здійснив оплату наданих послуг)), зміни до договору вважаються внесеними у редакції, запропонованій споживачем/виконавцем, якщо інше не передбачено договором.

Форс-мажорні обставини

25. Сторони звільняються від відповідальності за невиконання або часткове невиконання зобов'язань за цим договором, якщо це невиконання є наслідком форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

26. Під форс-мажорними обставинами розуміються обставини, які виникли в результаті непередбачених сторонами подій надзвичайного характеру, що включають пожежі, землетруси, повені, зсуви, інші стихійні лиха, вибухи, війну або військові дії, страйк, блокаду, пошкодження мереж сторонніми юридичними чи фізичними особами тощо. Доказом настання форс-мажорних обставин є документ Торгово-промислової палати або іншого компетентного органу.

Строк дії, умови продовження та припинення дії цього договору

27. Договір укладається строком на один рік.

28. Договір вважається таким, що продовжений, якщо за місяць до закінчення строку його дії одна із сторін не заявила про відмову від договору або про його перегляд.

29. Дія договору припиняється у разі:

закінчення строку, на який його укладено, якщо одна із сторін повідомила про відмову від договору відповідно до пункту 28 цього договору;

смерті фізичної особи - споживача (виконавця);

прийняття рішення про ліквідацію юридичної особи - споживача (виконавця) або визнання його банкрутом.

Дія договору припиняється шляхом розірвання за:

взаємною згодою сторін;

рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі порушення істотних умов договору другою стороною.

У разі розірвання договору зобов'язання припиняються з моменту досягнення домовленості про розірвання договору.

Прикінцеві положення

30. Спори та розбіжності, що можуть виникнути під час надання послуг, якщо вони не будуть узгоджені шляхом переговорів між сторонами, вирішуються в судовому порядку.

31. Цей договір складено у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу. Один з примірників зберігається у споживача, другий - у виконавця.

З Правилами надання послуг з поводження з побутовими відходами та витягами із законодавства про відходи, санітарними нормами і правилами поводження з побутовими відходами та утримання територій населених пунктів ознайомлений

(підпис споживача)

Реквізити сторін

Споживач

(прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, паспортні дані

(серія, номер, ким і коли виданий);

найменування юридичної особи, що діє на підставі документа

(назва, ким і коли затверджений),
відомості про державну реєстрацію та банківські реквізити)

Місце проживання фізичної особи,
місцезнаходження юридичної особи

(індекс, область, район, місто, село, вулиця,

номер будинку та квартири)

Ідентифікаційний номер _____

Ідентифікаційний код _____

Виконавець

(найменування юридичної особи,
що діє на підставі документа

(назва, ким і коли затверджений), відомості

про державну реєстрацію та банківські
реквізити)

Місцезнаходження
юридичної особи

(індекс, область, район, місто, село, вулиця,

номер будинку та квартири)

Ідентифікаційний код _____

Підписи сторін

Споживач

МП (за наявності печатки)

Виконавець

МП (за наявності печатки)

{Додаток в редакції Постанови КМ № 318 від 27.03.2019}